

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Reiffenstuel, Anaklet

Monachii, 1699

Tractatus III. De Peccatis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40206

ibi sermonem esse de præscriptione contra bona immobilia Ecclesiarum, atq; earum iura, utpote quæ sunt inftar bonorum immobilium; prout desumitur ex ipsometextu: non autem de præscriptione contra leges Ecclesiasticas, sive Pontificias. Alioquin enim, cum contra Romanam Ecclesiam non currat nisi sola centenaria præscriptio, c. *Cum vobis, de Præscript.* & alibi, leges Papales non nisi centenariâ præscriptione, seu consuetudine in contrarium, abrogari possent; quod est contra communem Doctorum.

TRACTATUS III. DE PECCATIS.

Ratio ordinis.

1. **P**osteaquàm visum est de Actibus Humanis generatim, nec non & de Conscientia, utpote Regula proxima eorundem, simulque de Legibus, quæ sunt Regula remota atque extrinseca ipsorum: merito subjungitur præsens Tractatus de Peccatis, utpote quæ fiunt per recessum à memoratis actionum nostrarum Regulis, ipsaque Lege Divina. Nam, ut inquit D. Ambrosius lib. de Paradiso, cap. 8. *Quid est peccatum, nisi prævaricatio legis Divinae, & celestium inobedientia præceptorum?* Pro ut id ipsum uberius declarabitur in progressu.

DISTINCTIO I.

De diversitate, & distinctione Peccatorum,

QUÆSTIO I.

Qua ratione Peccatum dividatur?

Peccatum generalissimè.

2. **N**on loquimur hic de peccato generalissimè sumpto, ac prout non solum reperitur in anima seu moribus, sed etiam in arte & naturâ: in qua acceptione generalissima

ma peccatum definitur à S. Augustino, lib. 2. De consensu Evangelistarum, cap. 4. dicendo: *Peccatum est transgressio legis.* In hoc enim sensu etiam artifex dicitur peccare, quando errat in opere suo, illud non faciendo juxta regulas artis; & vocatur *Peccatum artis*: sicuti & natura tunc dicitur peccare in suis effectibus, quando producit monstra; & appellatur *Peccatum naturæ*. In proposito non est sermo de peccato artis, vel naturæ; sed solum de peccato animi, seu in actibus moralibus commisso.

3. CONCL. I. Peccatum animi generatim aliud non est, quam aliquid denominans naturam intellectualem Deo displicentem, inducensque in anima reatum alicujus pœnæ; prout amplius explicabitur in sequentibus.

4. CONCL. II. Peccatum ut sic variè dividitur. Patet hoc inductione. Nam I. Ratione diversæ originis, dividitur Peccatum in originale, & personale: ex quibus personale subdividitur in actuale, & habituale; quorum utrumque denuò subdividitur in mortale, & veniale.

5. *Peccatum originale* dicitur illud, quod trahitur à primo parente nostro Adamo per carnalem propagationem: siquidem juxta illud Apostoli Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc & mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Quod de peccato originali est accipiendum, prout communiter docent SS. Patres & Theologi, ipsùmque Concilium Trident. Sess. 5. in Decreto de Peccato originali.

6. *Peccatum personale* est illud, quod à propria cujusque voluntate contrahitur, atque à propria (ut ita dicam) cujusque persona committitur; unde & *Personale* appellatur. Et tale est quodlibet peccatum à nobis commissum, solo peccato originali excepto, utpote quod voluntate propria non commisimus, sed à primo parente nostro Adamo commissum per naturalem propagationem ab eo derivatam contraximus. Quidnam autem sit peccatum actuale & habituale, mortale & veniale, dicitur infra fusiùs in propriis Quaestionibus.

7. II. Ratione objectorum, circa quæ versantur peccata, & à quibus actiones desumunt suam specificationem, dividuntur peccata in carnalia, & spiritualia, juxta illud Apost. 2. Corinth. cap. 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritûs,* & alibi. Porro *Peccata carnalia* sunt ea, quæ in concupiscentia carnis, seu in inordinata delectatione carnali consistunt: qualia sunt Gula,

& Luxuria, & diversæ peccatorum species ad hæc duo peccata reducibiles.

Peccata
spiritualia,
quæ?

8. *Peccata spiritualia* dicuntur ea, quæ in concupiscentia seu inordinata delectatione spirituali perficiuntur, & consummantur: qualia sunt Superbia, inanis Gloria, & huiusmodi. Immò D. Gregorius *lib. 31. Moral. cap. 31.* inquit, quòd Capitalium Vitiatorum quinque sunt spiritualia, videlicet Superbia, Invidia, Ira, Avaritia, & Acedia: duo verò carnalia, videlicet Gula seu ventris ingluviæ, & Luxuria.

Avaritia, cur
numeretur
inter pecca-
ta spiritua-
lia?

9. Nec obstat, quòd Avaritia versetur circa objectum corporale, nempe circa pecunias; ac proinde non videatur esse Peccatum spirituale. Resp. enim cum D. Thoma *1. 2. q. 72. a. 2.* quamvis res, in qua delectatur avarus, corporale quoddam sit, & quantum ad hoc connumerari possit Peccatis carnalibus; quia tamen ipsa delectatio non pertinet ad carnem, sed ad spiritum, ideò S. Gregorius dixit. Avaritiam esse Peccatum spirituale: nam finis peccatorum carnalium, est delectatio carnis.

III. Ratione
legis viola-
te, dividitur
peccatum
in pecca-
tum com-
missionis,
& omissi-
onis, quid?

10. III. Ratione legis violatæ, Peccatum ut sic dividitur in Peccatum commissionis, & omissionis. Per *Peccatum commissionis* intelligitur id, quod fit contra præceptum negativum, seu contra legem quidpiam fieri prohibentem: ut est Adulterium, Homicidium, & huiusmodi; nam pugnant contra illa Præcepta Decalogi. *Non mæchaberis, Non occides, &c.* *Peccatum omissionis* econtrà dicitur illud, quo violatur præceptum affirmativum, sive lex quidpiam fieri præcipiens: ut est omissio Missæ die Festo, & huiusmodi. Unde patet, quòd Peccatum commissionis opponatur præcepto negativo, Peccatum verò omissionis præcepto affirmativo: ac proinde, quòd hæc Peccati divisio desumatur à lege, quæ violatur. Pro cuius clariori intellectu

Præceptum
aliud affir-
mativum, &
aliud nega-
tivum; &
quomodo
differant?

11. Notandum, quòd lex, seu præceptum aliud sit affirmativum, aliud negativum. *Præceptum affirmativum* est, quo præcipitur, ut fiat aliquid certo tempore: quale est illud Decalogi, *Memento, ut diem Sabbati sanctifices.* Item illud, *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Porro *Præceptum negativum* est, quo prohibetur aliquid, ne fiat: ut illud, *Non mæchaberis, Non occides, &c.* Est autem inter huiusmodi præcepta, seu leges, notabile discrimen: nam Præceptum affirmativum obligat quidem semper, sed non pro semper; id est, obligat non pro omni, sed pro certo tantum & determinato tempore: sic enim non omni tempore, sed solum die festivo tenemur audire Missam; item tenemur hono-
rare

rare parentes, tempore opportuno ipsis deferendo honorem
eisque succurrendo in necessitate constitutis. Econtrà Præcep-
tum negativum obligat semper & pro semper, seu pro omni
tempore: quia nullo profus tempore licitum est mœchari, aut
absque legitima autoritate occidere hominem.

12. IV. Ratione diversæ radicis, ex qua procedit, dividitur ^{V. Ratione}
peccatum in Peccatum ex ignorantia, ex passione, ac ex mali- ^{diversæ ra-}
tia. ^{Peccatum ex ignorantia dicitur illud, quod ex ignorantia vin-} ^{dicis, divi-}
cibili procedit. Dicitur, ^{ex ignorantia vincibili: quia quod ex igno-} ^{ditur pec-}
rantia invincibili fit, omnino involuntarium censetur, ac proin- ^{catum in}
de peccatum non est. (a) ^{Peccatum}

13. Peccatum ex passione, seu infirmitate est, quod ex gravi ^{ex ignoran-}
motione appetitûs sensitivi originem ducit, trahentis volunta- ^{tia.}
tem ad consensum: quale est, si quis gravi tentatione victus ^{(a) Ut di-}
tandem succumbit peccato. Et tale dicitur etiam Peccatum ex in- ^{ctum tract.}
firmitate, eò quòd ex infirmitate conditionis humanæ proveniat; ^{1. dist. 1.}
cùm naturale sit voluntati, ut condelectetur motibus appetitûs ^{n. 42.}
sensitivi, ob fomitem peccati ex peccato originali derelictum. ^{Peccatum}

14. Tandem Peccatum ex malitia est, quod absque ignoran- ^{ex passione,}
tia, vel passione quadam præcedente, committitur ex plena li- ^{seu infirmi-}
bertate, seu prava voluntate operantis, juxta illud Job. c. 34. ^{rate, &} ^{Peccatum}
Quasi de industria recesserunt à DEO. Et hujusmodi peccatum ex me- ^{ex malitia,}
ra malitia commissum (cæteris paribus) est gravius, quàm Pec- ^{quid?}
catum ex passione.

15. Inter alias autem peccati divisiones celebris est illa, qua ^{Peccatum}
Peccatum dividitur in actuale, & habituale; circa quam quia ^{actuale, &}
plura occurrunt dicenda, hinc ea duabus sequentibus Quæstio- ^{habituale,}
nibus expeditur, prius tamen agendo de Peccato actuale, & po-
stèa de habituale.

Q U Æ S T I O II.

Quid sit Peccatum actuale, & quæ ejus causa?

16. **P**er Peccatum actuale intelligitur actualis transgressio ^{Peccatum}
legis Divinæ: unde tunc committitur peccatum actua- ^{actuale,}
le, quando actualiter violatur lex Divina, sive deinde id ^{quid?}
contingat efficiendo actum à lege prohibitum, sive omitendo
præceptum. Tale peccatum actuale v.g. fit, dum quis actu
men-

mentitur, vel actu occidit hominem, aut actualiter omittit auditionem Missæ die Festo. Et de hoc loquendo sic

Et quomodo definitur?

17. CONCL. I. *Peccatum actuale* bene definitur cum D. Augustino lib. 22. contra Faustum, cap. 27. dicendo: *Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei.* Dicitur primo, *dictum, factum, vel concupitum*, ad indicandum triplex peccatum, videlicet cogitationis, oris, & operis. Dicitur ulterius, *contra legem Dei*; nam quamvis etiam detur transgressio legis humanæ, sive Ecclesiasticæ, sive Civilis; hæc tamen non aliter est peccatum, nisi quia est contra legem D. E. I. volentis ac præcipientis, ut nostris legitimis Superioribus quidpiam justè præcipientibus obediamus, prout patet ex Quarto Præcepto Decalogi, & alibi sæpè.

Solvitur obiectio.

18. Si dicas obijciendo contra hanc Conclusionem: allata definitio non convenit peccato actuali omissionis; ergo non est bona. Probatum antecedens: quia ommissio actus præcepti, v. g. auditionis Missæ die Festo, nec est dictum, nec factum, nec concupitum contra legem Dei, sed potius habet omnium trium ommissio; ergo. Resp. negando antecedens, ejusque probationis consequentiam: quia enim *affirmatio & negatio reducuntur ad idem genus*, ut communiter notant Doctores; hinc in allata definitione sub *ly, dictum, factum, &c.* etiam horum negationes intelliguntur, id est, *non dictum, non factum contra legem Dei.*

In peccato actuali duo consideranda, materiale scilicet & formale, quid?

19. Pro resolutione sequentis Conclusionis notandum breviter, quòd in peccato actuali commissionis duo considerari possint, materiale scilicet & formale. *Materiale peccati* (quod alii *Substratum peccati* appellant) est ipsemet actus positivus hominis, quo perpetratur peccatum. *Formale verò peccati*, est privatio, seu carentia rectitudinis debitæ inesse illi actui, quæ nempe rectitudo, seu conformitas ad legem Divinam, deberet hinc & nunc inesse actui humano, & non inest: & in hac carentia rectitudinis debitæ actui, consistit ratio formalis peccati, seu peccatum formaliter sumptum. Sic in peccato homicidii, materiale, seu substratum hujus peccati, est extensio manûs, ac elevatio gladii erga hominem occidendum: formale verò, est privatio debitæ rectitudinis, seu conformitatis ad legem Divinam, quatenus illa elevatio manûs, percussioque fit contra prohibitionem legis Divinæ, volentis, ne homo injustè occidatur; ac proinde actus ille caret suâ debitâ rectitudine, seu conformitate ad legem Dei, quam habere debet quilibet actus humanus. Et hoc idem fit in aliis

aliis peccatis actualibus commissionis, ac suo modo etiam in peccatis omissionis: quo prænotato sit

20. CONCL. II. Peccatum actuale formaliter acceptum non consistit in positivo, sed privato; id est, in carentia seu privatione debitæ rectitudinis, seu conformitatis ad legem Divinam. Ita Doctor Subtilis in 2. dist. 37. q. 1. cum suis (excepto Poncio) D. Bonaventura in 2. dist. 37. art. 2. q. 1. Alensi, & pluribus aliis, contra non paucos Theologos oppositum tenentes. Conclusio hæc sequitur in primis ex præcedenti Norando. Accedit auctoritas D. Augustini, qui super illud Joannis, cap. 1. *Sine ipso factum est nihil*, per *Nihil* intelligit peccatum, atque ait: *Manifestum est, quia peccatum nihil est*: ergo hoc nequit consistere in positivo. Probatum deinde Conclusio ratione: quia si peccatum formaliter consisteret in positivo, sequeretur quod Deus per se & directè esset causa peccati: sed consequens est falsum; ergo. Probatum sequela: Quia omne ens positivum per se & immediatè efficitur à Deo, utpote sine cujus immediato concursu nulla causa secunda potest operari, aut aliquid efficere, ut magis ostendi solet in Philosophia.

Peccatum actuale formaliter non consistit in positivo sed privato.

21. Confirmatur hoc ex definitione Peccati supra ex D. Augustino relata: nam in ea *ly dictum, factum, concupitum*, denotat materiale peccati; *ly contra legem Dei*, denotat formale peccati: atqui esse contra legem Dei, importat aliquid privativum, videlicet carentiam debitæ rectitudinis, seu conformitatis ad legem Divinam, quæ deberet inesse actui humano, & non inest; ergo.

Alia ratio Conclusio- nis.

22. Nec dicas. Homicidium, Blasphemia, & hujusmodi, sunt peccatum, ut patet: sed Homicidium, Blasphemia, &c. consistunt in positivo; ergo peccatum consistit in positivo. Resp. enim distinguendo minorem: sed Homicidium, Blasphemia, consistunt in positivo, si sumantur pro materiali, seu substrato peccati, conceditur; si sumantur pro formali, negatur minor, & consequentia. Sic enim consistunt in privato, nempe in privatione debitæ rectitudinis, seu conformitatis ad legem Divinam, quæ deberet inesse actui, & non inest: & hinc Homicidium in bello iusto, vel auctoritate publicâ erga malefactores factum, non est peccatum, eò quod hic non interveniat illa privatio conformitatis ad legem; quamvis quoad cætera in iusta, & iniusta hominis occisione, sint omnia æqualia. Verùm de hoc plura in Theologia Speculativa.

Solvitur instantia,

R

23. CONCL.

Deus non
est causa, &
author pec-
cati.

23. CONCL. III. Quamvis Peccatum aliquam causam habeat (eo saltem modo, quo privationes dicuntur habere causam) Deus tamen non est causa, & author peccati. Hæc Conclusio est de Fide certa, contra nonnullos Hæreticos. Ratio in primis est: quia peccatum, cum sit malum omnium maximum, quin & aversio à Deo tanquam ultimo Fine, repugnat infinitæ Sapientiæ, Justitiæ, & Bonitati Dei; unde is peccatum gravissimè, & sub interminatione æternæ damnationis prohibuit. Accedunt clarissima Sacræ Scripturæ testimonia, ut Psal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Sapient. 14. *Odio sunt Deo impius, & impietas ejus,* & alibi sæpè.

Deus con-
currit ad
materiale
peccati, non
tamen ad
ejus forma-
le.

24. Nec obstat I. Quòd Deus concurrat physicè, ac immediatè, ad substratum & materiale peccati, puta ad elevationem manûs in actu homicidii. Resp. enim: licet Deus, tanquam causa prima & universalis, concurrat positivè ad substratum seu materiale peccati, ut omnes fatentur; non tamen concurrat ad ipsius actûs defectum, id est, ad privationem debitæ rectitudinis, seu conformitatis ad legem Divinam, in qua privatione consistit ratio formalis peccati. Hanc enim Deus solùm permittit, quatenus hominem à rectæ rationis regula liberè deviantem non impedit, ne tollat ejus libertatem; ac proinde vi pacti sui generalis de sinendo causas secundas motus suos agere, permittit defectò hominem agere, quidquid vult, quem tamen, si peccaverit, nec poenituerit, suo tempore se verissimè est judicaturus, ac puniturus.

Deus, quo-
modo dica-
tur homi-
nem indu-
rate, excæ-
care, &c.

25. Nec obstat II. Quòd Deus in S. Scriptura quandoque legatur hominem indurare, excæcare, & hujusmodi: ut Exodi 7. *Ego indurabo cor Pharaonis.* Isaïæ 6. *Excæca cor populi hujus,* & alibi. Resp. enim cum communi Theologorum, hujusmodi S. Scripturæ loca non esse intelligenda de actione positiva, ita quòd Deus immittat errores, aut duritiam in cor peccatoris, ut explicant nonnulli Hæretici (hoc enim repugnat citatis, & aliis pluribus Sacræ Scripturæ testimoniis) sed ea in primis quoad Deum esse intelligenda permissivè, sive quatenus is juxta suo judicio permittit peccata. Deus enim, partim ut salva remaneat homini peccatori sua libertas, partim ut nonnunquam uno peccato liberè ab aliquo eliciendo puniat aliud, partim ut homines juxta per malos quandoque exercentur, partim ob alia sua imperferabilia judicia, permittit homines malè agere, occasione cujus hi subinde in peccatis magis indurantur, atque ad bonum faciendum excæcantur.

26. Dein-

26. Deinde dicitur Deus hominem indurare, excæcare, &c. subtrahendo specialiora gratiæ actualis auxilia. Deus enim iusto suo iudicio, ac in pœnam præsertim priorum peccatorum, subtrahit homini in peccatis inveterato, non quidem omnia, sed solum specialia & uberiora gratiæ actualis auxilia; sine quibus ille posset quidem benè agere prævideretur tamen à Deo non benè operaturus, idque ob propriam suam malitiam, & perversam voluntatem. Ulterius alio modo dicitur Deus excæcare hominem, occasionaliter videlicet, siue inferutabili suo iudicio aliquid ponendo, vel removendo, ex cuius positione, vel remotione, sumit homo ex propria malitia occasionem peccandi: ut quando respiciens ad munera Abel, præbuit occasionem Cain ad æmulationem, ipsūque fratricidium (nam hoc posse Deum facere, non quidem ex primaria intentione peccati, sed alijs de causis, certum est; cum etiam homo in certis casibus licitè possit aliquid facere, vel omittere, non obstante, quòd prævideat proximum inde accepturum occasionem peccandi) vel quando patienter & longanimiter fert iniquitates, qua patientiâ abutentes peccatores sumunt maiorem peccandi licentiam, sicque dantur in reprobum sensum.

Alii modi, quibus dicitur Deus hominem indurare, excæcare, &c.

27. CONCL. IV. Causa propria, & interior peccati, est sola voluntas creata deficiens à recta regula morum in operationibus liberis. Ita certa omnium. Ratio est: quia voluntas libera est debitor, ut omnem actum suum, siue elicitum, siue imperatum, eliciat conformiter legi Divinæ; ergo hoc non faciendo peccat, sicque est causa propria peccati.

Causa propria & interna peccati est sola voluntas creata.

28. Dicitur notanter, *causa propria, & interior peccati*. Nam dantur etiam causæ exteriores peccati: ex quibus in primis est Diabolus, qui incitando, & tentando homines, est causa moralis inductiva peccati. Accedunt Mundi, & Carnis illecebræ, ut patet: immò nonnunquam unus homo est alteri causa peccati; præterea etiam potentia exteriores sunt sæpè voluntati causa, seu potius occasio peccati. Adhuc tamen hæc omnia non sufficiunt ad peccatum, nisi voluntas liberè consentiat; & alioquin potius præbent homini iusto atque in certamine constanti, ansam victoriæ, meritique, & augmenti gratiæ & gloriæ cœlestis.

Dantur etiam causæ externæ peccati, quæ?

29. Alia plura, quæ concernunt peccatum actuale, partim colligi possunt ex dictis supra *Tract. 1. Dist. 2* partim amplius patebunt ex dicendis, præsertim ubi agetur de *Peccato mortali & veniali*.

Alia circa Peccatum actuale remissivè.

QUÆSTIO III.

De Peccato Habituali.

Post actum peccati remanet aliquid in homine, unde is denominatur peccator,

30. **C**ertum est apud omnes, & indubitatum, post actum peccati physicè jam præteritum, adhuc hominem manere peccatorem; atque adedò aliquid in eo relinqui, per quod in esse peccatoris constituitur, & à quo denominatur peccator, quousque per veram pœnitentiam consequatur remissionem ipsius. Patet hoc ex S. Scriptura passim, ut ex illo Lucæ 7. *Mulier, qua erat in civitate peccatrix.* Matth. 9. *Publicani, & peccatores venientes discumbebant cum JESU.* Rom. 5. *Cum adhuc peccatores essemus, & alibi passim.*

Quod in S. Scriptura dicitur, *Macula.*

31. Hoc autem, à quo post transactum actum peccati denominatur quis peccator, vocatur in S. Scriptura *Macula*; ut Jeremiæ 2. *Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua.* Et Josue cap. 22. *Usque in presentem diem macula hujus sceleris in vobis permanet.* Et Ecclesiastici 31. *Qui inventus est sine macula, & alibi.* Unde homo postmodum à tali *Macula*, per peccatum contracta, dicitur maculatus, pollutus, immundus, coinquinatus, & abominabilis coram Deo, ut sæpissimè legitur in S. Litteris; à qua proinde *Macula Regius Psaltes* petivit abluvi, & mundari, dum Psalm. 50. oravit, dicens: *Amplius lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.* His prænotatis sit

Peccatum habituale, quid?

32. **CONCL. I.** Peccatum habituale nihil aliud est, quam peccatum actuale, cujus commissio physicè jam præterit, moraliter tamen permanet. Ita in re Doctores omnes, prout benè notat Mastrius in 2. disp. 6. num. 261. licet postmodum multum discrepent in assignando, quidnam sit illud, ratione cujus peccatum physicè jam transactum censeatur adhuc moraliter permanere, & durare, quousque per veram pœnitentiam retractetur, ac deleatur.

Illud quò tale non addit novam malitiam.

33. **CONCL. II.** Peccatum habituale quò tale non addit novam malitiam supra illam, quæ fuit admissa in instanti commissionis actualis peccati, quæque moraliter permanere dicitur. Ita rursus omnes Theologi, nemine discrepante. Hinc fit, quòd propter peccatum habituale præcisè, non mereatur homo majorem pœnam, ac supplicium, quantumcunque illud duret, quàm fuerit promeritus in illo instanti ac momento, in quo actualiter peccavit.

34. Dicitur notanter, *precisè propter peccatum habituale*. Quia si occurrat tempus, quo urget Præceptum eliciendæ contritionis, amoris Dei, aut receptionis alicujus Sacramenti, & tunc homo negligat mediante contritione, aut dignâ Sacramenti receptione sese restituere in statum gratiæ, atque expellere peccatum habituale mortale; jam committet is novum peccatum mortale propter violationem hujus præcepti, ac proinde absque dubio erit dignus majori pœna. Verùm hoc contingit non vi ipsius peccati habitualis quâ talis, ac præcisè sumpti, sed per accidens ratione alterius occurrentis præcepti, quod de novo violatur. Et hoc idem dicendum de eo, qui de peccato suo præterito habet novam complacentiam: siquidem per hanc committitur novum peccatum actuale. Cæterùm novo peccato actuale non superveniente, sola permanentia peccati habitualis non auget malitiam actûs peccaminosi præteriti, neque pœnam ipsi correspondentem.

Tamen per accidens, seu ratione alterius præcepti, quod violatur, quandoque novum peccatum committitur.

35. CONCL. III. Posttransactum actum peccati mortalis plura eveniunt in homine, peccante mortaliter. Primò enim is labitur in iram, atque inimicitiam Dei, cui æquè odio sunt impius, & impietas ejus, ut dicitur Sap. 14. Secundò, privatur homo per peccatum mortale gratiâ habituali, seu sanctificante: siquidem defectò gratiæ & peccatum sunt impossibilia, eo fermè modo, quo lux & tenebræ. Tertiò, remanet in homine reatus, id est, obligatio quædam ad pœnam ex actu peccaminoso præterito contracta: ita enim, ac homo peccat, obligatur is ad pœnam peccato suo correspondentem, quousque pœna illa soluta fuerit, ac remissa.

Posttransactum actum peccati mortalis plura eveniunt in homine; quæ?

36. Porrò Reatus iste dupliciter potest considerari; primò, prout talis obligatio ad pœnam dicit ordinem ad Deum, qui propter peccatum commissum decernit homini pœnam, suo peccato correspondentem: & talis reatus, seu obligatio ad pœnam, dicitur *Reatus pœna*. Secundò, prout ejusmodi obligatio ad pœnam respicit ipsum peccatum actuale præteritum, utpote ex quo proximè contrahitur, illudque immediatè consequitur: & talis Reatus, seu obligatio ad pœnam, prout respicit & proximè consequitur ad ipsum actum peccati præcedentis, dicitur proprio nomine *Reatus culpa*. Et in hoc reatu culpæ, juxta Doctorem Subtilem in 4. dist. 14. q. 1. & Scotistas, consistit formaliter Peccatum habituale; id est, ratione hujus Reatus culpæ censetur in homine peccatore, moraliter remanere peccatum suum actuale.

Reatus pœnae, & reatus culpæ, quid?

Sententia Scotistarum.

le physice jam præteritum, donec per veram poenitentiam expietur, ipsaque gratia sanctificans recuperetur.

Hæc sententia nulli subiacet censuræ.

37. Dices. B. Pius V. in Bulla, quæ incipit, *Ex omnibus* (est. que confirmata à Gregorio XIII. & Urbano VIII. in hujus Constitutione 289. quæ incipit, *In eminenti*, ac refertur tomo V. Bullarj Romani) inter alias Propositiones Michaëlis Baij damnavit hanc, ordine 54. *In peccato duo sunt, actus, & reatus; transeunte autem actu, nihil manet nisi reatus sive obligatio ad penam.* Atqui hæc videtur esse ipsissima sententia ex Scoto nunc relata; ergo. Resp. negando minorem: siquidem Baius ille assererat, transeunte actu peccati in peccatore nihil manere, nisi reatum, sive obligationem; sicque volebat, in ipso etiam non remanere privationem gratiæ sanctificantis, prout liquet ex ejus Propositione rum relata, tum 41. in qua negavit, justificationem hominis fieri per gratiam infusam. Econtra Scotus, & Scotiæ unanimiter fatentur, remanere in peccatoribus ejusmodi privationem gratiæ sanctificantis. Tacentur plures aliæ disparitates, quæ legentibus citatam Bullam facillè patebunt; in qua simul §. 3. expressè notatur, quòd Propositiones illæ *in proprio verborum sensu, ab assertoribus intento, damnentur.*

Solvitur objectio.

38. Urgebis. Ergo peccatum habituale potius consistit in privatione gratiæ sanctificantis, quàm in Reatu culpæ. Probatur sequela. Peccatum habituale in eo formaliter consistit, quod tollitur in justificatione: sed in justificatione tollitur ipsa privatio gratiæ; ergo. Resp. negando antecedens, ejusque probationis majorem claritatis gratiâ distinguendo: Peccatum habituale in eo formaliter consistit, quod per se primò tollitur in justificatione, conceditur: quod per se secundo duntaxat tollitur, negatur major: sicque distinctâ minori negatur consequentia. Nam quod per se primò tollitur in justificatione, sunt ipsamet peccata physice præterita, & moraliter adhuc permanentia: censentur autem moraliter permanere propter Reatum culpæ, non propter privationem gratiæ. Et hoc amplius ex eo ostenditur: tum quia hac ratione peccata venialia habitualiter permanent; id est, non propter privationem gratiæ (hanc enim non inducunt) sed propter correspondentem Reatum culpæ. Tum quia alioquin omnia peccata mortalia habitualia forent ejusdem rationis, ac speciei: non minùs ac privatio gratiæ est æqualis, ac ejusdem speciei, in omnibus peccatoribus peccato mortali obnoxiiis. Uberior de hoc disputatio relinquatur Theologiæ Speculativæ.

Peccatum habituale cur potius consistat in reatu culpæ, quàm privatione gratiæ?

QUÆ

QUÆSTIO IV.

Unde desumenda sit Distinctio Specifica moralis Peccatorum?

39. **U**T ex Titulo Quæstionis patet, in proposito non est sermo de Distinctione Specifica physica peccatorum, id est, de illa, qua peccata secundum suum esse materiale ab invicem distinguuntur (quæ distinctio desumitur ab objectis, cum generaliter actus distinguuntur per objecta) sed de Distinctione Specifica morali. Ratio est: quia hic loquimur de Distinctione Specifica peccatorum in ordine ad Confessionem Sacramentalem, utpote cum juxta Concilium Trid. *Sess. 14. cap. 5. & can. 7.* & Theologos unanimiter, teneantur Fideles in Confessione peccata sua explicare non solum quoad numerum, sed etiam quoad speciem, ac circumstantias peccati speciem mutantis: ad hoc autem parum refert scire distinctionem, aut unitatem physicam peccatorum. Sic enim occisio Laici, & Clerici, sunt quidem physicè loquendo ejusdem speciei, non tamen moraliter, utpote cum occisio Clerici superaddat specialem malitiam Sacrilegij: e contra verò furtum bovis, & furtum centum florenorum, physicè loquendo distinguuntur specie, eò quòd habeant objecta specie diversa; & tamen moraliter sunt peccata, & furta ejusdem speciei. Igitur loquendo de distinctione Specifica morali peccatorum, ac in ordine ad Confessionem Sacramentalem, sit

Cur non sit sermo de distinctione Specifica physica peccatorum?

40. **CONCL. I.** Distinctio Specifica moralis peccatorum omissionis, rectè desumitur ex actibus debitis, quorum sunt omissiones; atque ideò omissiones illæ sunt peccata specie distincta, quæ privant actibus debitis secundum speciem moraliter distinctis. Ita communiter Doctores. Sic v. g. omisio Missæ die Festo audiendæ, distinguitur specie ab omissione largitionis eleemosynæ in casu præcepto, quia ipsa Missæ auditio, atque elargitio eleemosynæ, sunt actus debiti specie distincti. E contra omisio Missæ in die Dominico, & omisio Missæ in die Festo, non distinguuntur specie moraliter, quia neque actus præceptus auditio- nis Missæ in prædictis diebus distinguitur specie. Et in hoc conveniunt omnes: major autem difficultas est de peccatis com-
missis

Distinctio Specifica moralis peccatorum omissionis, unde desumatur?

missionis, & unde desumenda sit eorum **Distinctio specifica moralis**; de quibus loquendo sit

Distinctio
specifica
moralis pec-
catorum
commissio-
nis desumi-
tur per or-
dinem ad
diversas
specie vir-
tutes,

41. **CONCL. II.** Distinctio specifica moralis peccatorum commisionis, desumitur recte per ordinem ad diversas specie virtutes, vel rectitudines, quarum formaliter sunt privationes. Ita Doctor noster *in 2. dist. 37. q. 1.* cum suis, & aliis, qui tenent, peccatum actuale formaliter consistere in privativo. Ratio est: quia universaliter privationes sumunt suam specificationem ab oppositis formis; sic enim cæcitas, & tenebræ distinguuntur specie ab invicem eò quòd oppositæ formæ, nempe lux & visus, specie distinguuntur: ergo cum peccatum commisionis formaliter consistat in privativo, juxta dicta *num. 20.* eiusdem Distinctio specifica recte desumitur in ordine ad diversas specie virtutes, vel rectitudines, quarum est privatio.

Vel rectitu-
dines, quarum
sunt forma-
liter priva-
tiones.

42. Dicitur notanter sub disjunctione, *per ordinem ad diversas specie virtutes, vel rectitudines.* Nam ad distinctionem specificam moralem peccatorum sufficit, ut vel diversis specie virtutibus opponantur, ut Furtum & Fornicatio, quorum prius oppositum est virtuti Justitiæ, alterum virtuti Castitatis; vel saltem eisdem virtuti secundum aliam & aliam specie rectitudinem, ut Avaritia & Prodigalitas, quæ specie differunt, non obstante, quòd opponantur eidem virtuti Liberalitatis: quia licet Liberalitas sit unica virtus formaliter & adæquata, includit tamen duplicem rectitudinem per respectum ad duo extrema; id est, duplex rationis dictamen, quorum uno prohibetur excessus, cui opponitur Prodigalitas, & altero defectus, cui opponitur Avaritia.

Ex sola di-
versitate
præceptorum
non semper
recte infer-
tur diversitas
specifica
peccato-
rum.

43. **CONCL. III.** Ex sola diversitate præceptorum non semper recte, ac sufficienter, colligitur ab extrinseco diversitas specifica peccatorum. Ita communis. Ratio est: quia fieri potest, & sæpe contingit, quòd eadem res, & ex eodem motivo formali, tam præcepto Divino quàm humano, Ecclesiastico & Civili præcipiatur, aut prohibeatur; sic enim furtum prohibetur tum Jure naturali, ac Divino, tum humano Ecclesiastico, & Civili: atqui ob hanc solam præceptorum diversitatem furtum simplex non contrahit plures specie malitias, ut omnes fatentur; ergo. Additur tamen in Conclusionem, *non semper recte colligitur*, propter mox dicenda: hinc sit

Quando ex
diversitate

44. **CONCL. IV.** Tunc solum ex diversitate præceptorum potest ab extrinseco colligi diversitas specifica peccatorum, quan-

quando praecipia illa sunt formaliter diversa; id est, quando sub diversis motivis formalibus, ad diversas virtutes, aut rectitudines spectantibus, quidpiam praecipunt, vel prohibent: ut v. g. quia datur praecipium Divinum prohibens furtum simpliciter ex motivo iustitiae, & simul aliud praecipium Ecclesiasticum prohibens furtum in loco sacro ex motivo Religionis; hinc malitia furti in loco sacro commissi, distinguitur specie a malitia simplicis furti; & qui furatur in loco sacro, duplicem committit malitiam specie distinctam, in iustitiae scilicet, & sacrilegii. Et idem fit in aliis similibus, quae prohibentur diversis praecipis ex motivo diversarum virtutum, vel rectitudinum.

praecipiorum
possit colligi
diversitas
specificam
peccatorum?

45. Dicitur notanter in Conclusionem, colligi potest ab extrinseco. Nam supposita etiam ejusmodi lege formaliter diversa, ad huc peccata illa specificantur intrinsece penes diversas illas virtutes, aut rectitudines, ex quarum motivo quidpiam est praecipium, vel prohibitum, & quarum peccata illa sunt privationes: ex diversitate praecipiorum vero dicta Distinctio solum colligitur ab extrinseco.

Saltem ab extrinseco.

46. Ex dictis deducitur I. cum Vasquez 1. 2. disp. 98. cap. 3. & aliis passim, non esse plura specie vel numero distincta peccata, in Confessione necessario explicanda, cum quis non jejunat in aliqua Vigilia incidente in Quadragesimam, aut Quatuor anni Tempora. Item si quis non audiat Missam die Dominico, in quem simul incidit Festum alicujus Sancti. Ratio est: quia jejunium, quamvis in dicto casu bis vel ter praecipatur ab Ecclesia, adhuc tamen semper praecipitur ex eodem motivo virtutis Temperantiae; unde quamvis detur duplex causa, seu duplex titulus malitiae, nempe duplex praecipium Ecclesiae, adhuc erit unica malitia, unumque peccatum. Idem dicendum de altero exemplo, ubi auditio Missae praecipitur in utroque casu ex motivo virtutis Religionis.

Vnicum est peccatum, non jejunare die, quae duplex occurrit jejunium Ecclesiasticum.

47. Deducitur II. cum eodem Vasquez, & aliis, secus esse dicendum de eo, qui Feriali sextam tenetur jejunare ex voto: is enim, si Feriali sextam, in quam simul incidit jejunium Ecclesiasticum Vigiliae, aut Quatuor Temporum, violet jejunium, peccabit duplici peccato, scilicet & contra virtutem Temperantiae impositae ratione praecipii Ecclesiastici, & contra virtutem Religionis ratione voti.

Secus, si ad alterum quis tenetur ex voto.

48. Deducitur III. quod violatio Castitatis in Religioso professo, vel Clerico in sacris Ordinibus constituto, duplicem habeat

violatio Castitatis in

S

Religioso professo, vel Clerico in Sacris, continet duplicem speciem malitiam. Non verò novam, si Religiosus sit simul in Sacris, habeat malitiam speciei distinctam, ac necessario in Confessione explicandam: nimirum Luxuriæ contra Temperantiam, seu Castitatem; & Sacrilegii, contra Religionem: quia motiva harum virtutum sunt speciei distincta. Contra Religiosus professus, simulque in Sacris constitutus, non peccat novâ speciei malitiæ propter duplex votum violatum, nempe votum Castitatis religiosæ, & votum Castitatis sacro Ordini annexum: quia hæc vota non sunt distinctæ speciei; sola autem præceptorum diversitas non facit malitias speciei distinctas, nisi etiam sint contra diversas speciei virtutes, vel rectitudines. Unde sufficit, quòd talis in Confessione dicat, se commisisse fornicationem contra votum Castitatis; uti post Sanchez *lib. 7. de Matr. disp. 27, n. 27.* Bonacinam, & communiorem aliorum, contra Ledesnam, notat Maltrius *disp. 14. Theol. Mor. n. 32.*

Si votum & juramentum sup. eadē re factum violatur, est duplex speciei malitia.

Quid, si violatur votum sæpius renovatum?

49. Secus foret, si votum, & juramentum, super eadem re factum violatur; quia tunc erit diversa speciei malitia, necessario in Confessione explicanda. Sanchez *ibidem n. 26.* Etsi enim tam votum, quam juramentum pertineant ad virtutem Religionis, adhuc tamen spectant ad ipsam sub diversa ratione, atq; rectitudine: votum quidem, ob fidem datam Deo servandam; juramentum verò, ne Deus in testem falso adducatur. Quòd si verò violatur votum, sæpius, aut etiam millies renovatum, committitur unicūm nihilominus peccatum: quia omnia ea vota eodem modo ad unam Religionis virtutem pertinent; simulque repetitio illa voti habet se, sicut repetitum ejusdem rei ab eodem Superiore præceptum. Et conformiter dictis resolvi poterunt innumeri casus.

Q U Æ S T I O V,

Unde desumatur Distinctio numerica moralis Peccatorum?

Ratio ordinis Questionum,

10. **C**um juxta Sacrum Concilium Trid. *Sess. 14, cap. 5. & can. 7.* & omnes Catholicos, in Sacramento Pœnitentiæ confiteri teneamur omnia, & singula Peccata mortalia, tam quoad speciem, & circumstantias peccati speciem mutantem, quam quoad numerum, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habetur: post explicatum modum digno-

dignoscendi Distinctionem specificam moralem, merito subjun-
gitur præsens Quæstio de Distinctione numerica morali pecca-
torum. Et additur, de Distinctione numerica morali. Siquidem phy-
sice loquendo concedunt omnes, quod multiplicentur pecca-
ta numero juxta numericam multiplicationem actuum physico-
rum peccaminosorum, quod tamen moraliter loquendo non
semper fit: quia multi quandoque actus peccaminosi physice
distincti, constituunt unum duntaxat numero peccatum mora-
liter loquendo; ut patet in eo, qui cogitat occidere suum ini-
micum, ac eâ intentione quærit equum, præparat arma, accingit
se itineri, ponit hosti insidias, & tandem ipsum actu occidit: hic
enim multos quidem habet actus illicitos physice distinctos, mo-
raliter tamen non nisi unum numero peccatum committit, ut pa-
tebit ex dicendis. Hoc prænotato fit

Actus pec-
caminosi
physice di-
stincti, non
semper di-
stinguuntur
moraliter.

51. CONCL. I. Loquendo de multiplicatione seu distinctione
numerica peccatorum, tot sunt peccata numero distincta, quot
sunt actus voluntatis prævi moraliter interrupti, ac repetiti. Ita
Doctores communiter. Ratio est: quia nullum est peccatum,
nisi in quantum ab ipsa voluntate deliberatè procedit; ergo tot
sunt peccata numero distincta, quot sunt actus voluntatis prævi
moraliter interrupti, ac repetiti. Sed mox

Tot sunt
peccata nu-
mero di-
stincta, quot
sunt actus
peccamino-
si moraliter
interrupti.

52. Quæritur, quandonam censeantur actus voluntatis mo-
raliter interrupti? Resp. cum Mastrio *disp. 15. Theol. Mor. n. 66.* &
comuni Doctorum. Toties censeantur actus voluntatis moraliter
interrupti, quoties nec formaliter, nec virtualiter perseverant;
id est, quoties nullus effectus assignari potest, in quo virtualiter
prior ejusmodi actus permanere censeatur. Id autem pluribus
modis accidere solet. Et primò quidem actus peccaminosus
moraliter interruptitur (ita ut nec formaliter, nec virtualiter
permanere censeatur) per voluntatem contrariam; prout fa-
tentur omnes. Sic enim actus prior omnino revocatur, & per
consequens etiam formaliter interruptitur: prout fit, si quis
de priorè actu peccaminoso agit poenitentiam, aut dolet ipsum se
perpetrasse.

Quandonam
censeantur
actus vo-
luntatis mo-
raliter in-
terrupti?
Id fit I. per
voluntatem
contrariam.

53. Secundò interruptitur moraliter actus prævus per ces-
sationem ab actu illo voluntariam, & liberam: ut si quis semel
suum in procurando peccato quamvis irritum conatum peregit,
& postmodum cædio, vel lassitudine victus, ab illo conatu prævo
desistit sine proposito ulterius progrediendi, iam prior ille actus
censeatur moraliter interruptus; prout D. Petrus intra breve

II. Per ces-
sationem
voluntariam
ab actu.

tempus hac de causa ter Christum negasse dignoscitur. Ratio est: quia talis censetur actum illum interpretativè revocare, hoc ipso, quod ab illo actu pravo cesset sine proposito ulterius pergendi.

III. Iuxta quosdam etiam per cessationem involuntariam & naturalem. Sed hæc sententia videtur limitanda.

54. Tertiò, non pauci Doctores, inter quos est Vasquez 1.2. disp. 75. cap. 3. tenent, etiam per cessationem involuntariam & naturalem, sive ea fiat per somnum, sive per distractionem ad alia, actum peccaminosum moraliter interrumpi. Sed hæc sententia patitur plures instantias, ac proinde nonnulli id relinquendum censent iudicio prudentum: quia non in omnibus peccatis requiritur, ac sufficit eadem unio, vel continuatio ad unitatem numericam moralem ipsorum: aut saltem dicta sententia procedit solum in peccatis internis, quæ solâ mente consummantur, ut est peccatum odij, hæresis, & huiusmodi; non autem in peccatis, quæ opere externo perficiuntur, prout amplius patebit ex sequentibus: unde sit

Peccata interna, quæ solo animo perficiuntur, multiplicantur numero, quoties actus ipsi renovantur.

55. CONCL. II. Peccata interna, quæ solo animo perficiuntur, ut Hæresis, Odium Dei vel proximi, Delectatio venerea morosa, & huiusmodi, toties multiplicantur numero, quoties actus ipse internus peccati renovatur. Ita communis; & ratio est: quia quilibet talis actus internus in se est perfectus, & consummatus; simulque posterior actus nullam habet dependentiam vel connexionem cum priori. Ex qua doctrina Layman lib. 1. tract. 3. cap. 3. n. 3. infert, fieri posse, quod idem homo mille peccata Odij, vel internæ Infidelitatis uno die committat. Quamvis plerumque impossibile sit, internorum horum actuum, seu peccatorum numerum inire; ideòque satis sit in Confessione moram temporis explicare, v. g. dicendo: *Integro anno perstiti in inimicitia. & sæpè, cum inimici memoria occurrit, actus odij exercui, ferme in singulos dies, vel singulas hebdomadas*: hinc enim prudens Confessarius jam poterit formare iudicium de statu poenitentis.

Peccata, quæ opere externo perficiuntur, quando multiplicentur numero?

56. CONCL. III. Peccata, quæ opere externo perficiuntur, toties numero multiplicantur, quoties actus ipsi exteriores peccatum illud consummantes reperuntur. Ita Doctores communiter. Sic, qui plures homines successivè occidit, plura committit homicidia numero distincta. Similiter si quis sæpius fornicetur, quamvis eadem nocte, plura committit peccata Fornicationis numero distincta, atque in Confessionali explicanda.

Ra-

Ratio est: quia interveniunt duo actus mali, quorum unus ad alterum non ordinatur, nullamque cum ipso habet connexionem; eò quòd quilibet eorum in se fit completus, & consummatus actus.

57. Dicitur notanter I. *Plures homines successivè occidit.* Nam si quis unico actu decem, vel plures homines occidat, vel occidere velit, v. g. explosione tormenti bellici, vel stratagemate, unum numero peccatum committit, gravius tamen; uti tenent Suarez part. 3. tom. 4. disp. 22. sect. 5. n. 33. Marchantius tom. 1. Tribunalis, tract. 3. tit. 4. quest. 2. concl. 2. Navarrus, Layman, & alii, contra Azorium part. 1. lib. 2. Institut. Mor. cap. 4. q. 2. Ratio est: quia huiusmodi distinctio numerica objectorum, utputa plurium hominum, est tantum materialis, cum actus, aut intentio occidendi, respiciat illa omnia per modum unius objecti formalis, totalis & adæquati. Quamvis enim cæteroquin singula illa objecta possent actui dare completam malitiam, tamen ut conjunguntur, atque ab actu per modum unius respiciuntur, conferunt actui simul unam completam malitiam, majorem tamen; quam etiam quidam Doctores volunt esse in Confessione exprimendam.

58. Quòd si verò contingat, non uno eodemque actu, sed pluribus actibus externis ab invicem distinctis, decem homines successivè occidi, tunc erunt decem peccata Homicidii numero distincta, propter rationem positam in Conclusionè. Et quòd hic dicitur de Homicidio, pariter intelligendum de aliis peccatis opere externo consummatis, utputa de Furtis, Blasphemis, Detractionibus, & huiusmodi: nam auferens eodem actu res pluribus proprias, aut simul detrahens pluribus, vel blasphemans omnes Sanctos, committit unum numero peccatum; secus, si id fiat pluribus actibus externis ab invicem distinctis.

59. Dicitur II. *Actus exteriores peccatum consummantes, seu completi.* Nam aliter est dicendum de quibusdam actibus incompletis, qui solent esse vel via ad actum pravum consummandum, vel ipsum comitari, aut ejusdem esse complementum: uti respectu peccati Fornicationis solent esse delectatio inordinata circa tale peccatum, aspectus, verba obscœna, tactus impudici, & huiusmodi, quæ vel ipsum opus pravum proximè præcedunt, vel comitantur, aut veluti consueta appendices mox sequuntur, ac explicato in Confessione ipso pravo opere satis intelli-

Unico actu occidens decem homines, committit unum numero peccatum.

Secus, si id fiat pluribus actibus externis distinctis. Ampliatio dicitur ad alios casus.

Quid dicendum de actibus pravis incompletis?

v. g. proximè præcedentibus, vel sequentibus fornicationem,

telliguntur, & unum quodammodo cum ipso opere censentur.

Vel occisionem inimici.

60. Sic pariter, si quis volens occidere inimicum suum, etiam aliquot dierum itinere distantem (prout exemplificat Tannerus tom. 2. disp. 4. quest. 2. num. 61. citans Navarrum, Valentiam, & alios) accipit arma, insidet equo, vocat socios iam paratos ad occidendum, facit iter longum, ac interim animum occidendi sæpius repetit, & somnum vel alia negotia interponit, tandem verò ponit insidias, & actu occidit; censetur moraliter loquendo unum peccatum Homicidii consummati perpetrare, eò tamen gravius, cæteris paribus, quò diutiùs in tam pravo proposito perseveravit. Ratio est: quia prior prava voluntas in actione itineris, & aliis externis actibus ad finem illum ordinatis moraliter continuatur, & virtualiter perseverat; & quamvis actus physicè multiplicentur, non tamen moraliter. Sicuti ergo, quæ plura sunt in genere entis, una domus sunt; ita actus illi in genere entis distincti, sunt unum quid in genere moris, scilicet unum peccatum opere externo consummatum; cum ad hoc illi omnes ordinentur, tanquam actus incompleti ad completum.

Quid de sæpius percussione, blasphemante, contumelias iterante, in eodem commotionis impetu?

61. His addes cum Doctoribus communiter, quòd is, qui eodem commotionis impetu, eademque pugna vel contentione, alterum sæpius percussit, vel contumelià repetitâ affectit, aut iteratò blasphemavit, semel tantum peccasse censetur, saltem in ordine ad Confessionem Sacramentalem: censetur enim moraliter loquendo esse unicus actus, propter ordinem unitatis moralis, quem actus illi repetiti inter se habent. Secùs dicendum, si per intervalla ad verbèrandum quis proximum aggreditur, convitiatur, aut Deum blasphemat.

DISTINCTIO II.

De Peccato Mortali & Veniali.

QUÆSTIO I.

De natura, conditionibus, & signis Peccati mortalis, ac venialis.

1. **C**ONCL. I. Per *Peccatum mortale* illud intelligitur, quod ^{Peccatum} ita Deum offendit, ut in animam inducat privationem ^{mortale,} gratiæ sanctificantis, & amicitiae Divinae (quæ privatio ^{quid?} est mors animæ) & si quis in ea finaliter decedit, puniatur etiam poenâ æternâ, quæ est mors secunda. Et de hoc dicitur Sapient. 16. *Homo per malitiam occidit animam suam.* Et Rom. 6. *Stipendia peccati, mors.* Qua de causa rectè Peccatum istud appellatur *mortale*.

2. *Peccatum veniale* econtrâ illud dicitur, quod licet Deum ^{Peccatum} offendant, non tamen ita graviter, ut amicitiam cum Deo de- ^{veniale,} struat, & inducat æternæ poenæ reatum. Et dicitur *veniale* à ve- ^{quid?} nia, eò quod facilis veniam consequatur, & aliquo modo veniâ dignum sit. De hoc intelligitur illud Proverb. 24. *Septies enim cadet justus.* Et Jacob. cap. 3. *In multis offendimus omnes, & hujusmodi.*

3. **C**ONCL. II. Peccatum mortale, ac veniale, in nonnullis ^{Peccatum} conveniunt, in pluribus tamen differunt. Et quidem conveni- ^{mortale, &} unt, imprimis ex eo: quia non solum peccatum mortale, sed ^{veniale, in} etiam veniale, est actus moraliter malus, Deo displicens, ipsùm- ^{nonnullis} que offendens, ac proinde dignus supplicio sibi correspondente. ^{conveniunt.} Insuper conveniunt: quia non solum peccatum mortale, sed etiam veniale nequit eligi ad promovendam honestatem alterius finis; cum juxta illud Apostoli, *Rom. 3.* non sint facienda mala, ut eveniant bona. Terriò conveniunt: quia utrumque peccatum est actus humanus moraliter malus, ac proinde requirens voluntarium, atque libertatem sufficientem. Insuper utrumque peccatum à sola creatura rationali, non autem à Deo, vel brutis elici potest. Sunt & nonnulla alia, in quibus peccatum veniale ac mortale conveniunt, quæ hic omittuntur.

4. Econ-

In pluribus
tamen dif-
ferunt,

4. Econtrà verò differunt hæc duo : nam peccatum veniale longè faciliùs potest consequi remissionem , quàm mortale ; unde jure merito illud vocatur veniale à venia. Deinde , peccatum veniale non tollit vitam animæ , sive gratiam sanctificantem ; neque excludit hominem ab amicitia Dei , neque privat ipsum in perpetuum visione Dei , ac æternâ beatitudine : bene tamen peccatum mortale. Tertiò , peccatum mortale virtualiter ac moraliter magis amat creaturam , quàm Deum ; nam peccans mortaliter constituit sibi ultimum finem in creatura , saltè virtualiter ac interpretativè , quatenus per peccatum mortale convertitur ad creaturam , bene cognoscens , quòd per illam conversionem amittat conjunctionem cum Deo , & ab eo tanquam ultimo Fine suo separetur : secùs fit in peccato veniali. Alia discrimina inter utrumque peccatum patebunt ex sequentibus Conclusionibus.

Ad quod-
cunque pec-
catum ac-
tuale tres
requirun-
tur condi-
tiones.
I. Ut sit vo-
luntarium.

5. CONCL. III. Ad contrahendum quodcunque peccatum actuale , sive mortale , sive veniale , tres requiruntur conditiones. Prima est , ut sit voluntarium , id est , ut fiat à voluntate consentiente. Et defectu hujus conditionis nullus actus est peccatum , qui non est voluntarius ; sive is sit internus vel occultus , ut cogitationes contra Fidem , cogitationes blasphemæ , motus carnis , etiamsi fiant usque ad effusionem seminis , dummodò non sint voluntarii ; sive externus ac violentus , ut si cuiquam reluctanti manus elevetur à Tyranno ad thus Idolo incendendum , vel si stuprum virgini per vim inferatur. Hæc enim , & alia hujusmodi , si sint homini prorsus involuntaria , ejusque voluntas in talia nullatenus consentiat , peccata non sunt , imò potius occasio victoriæ , & augmenti meriti supernaturalis. Unde D. Augustinus , lib. De vera Religione , cap. 14. ait : *Usque adeò peccatum voluntarium est malum , ut nullo modo sit peccatum , si non sit voluntarium.*

II. Ut sit li-
berum,

6. Altera conditio , ad contrahendum quodlibet peccatum requisita , est , ut sit liberum ; id est , ut sit in potestate voluntatis illud facere , vel non facere. Et defectu hujus conditionis excusantur à peccato motus primò primi iræ , concupiscentiæ , ac sensualitatis , qui præveniunt advertentiam & libertatem nostram ; item alii motus vehementissimi , quibus usus rationis perturbatur , aut qui nobis dormientibus accidunt , vel contingunt omninò contra renitentiam nostræ voluntatis.

7. Ter-

7. Tertia conditio est, ut advertatur malitia peccati. Et defectu hujus conditionis excusatur à peccato, qui aliquo die non jejunat, nihil cogitans de jejunio in tali die; item qui lapidem projicit fortuito, non videns periculum aliquod lædendi transeuntes; item qui celebrat contractum usurarium, non advertens ipsum esse talem. Caterùm hæc tria perfectiùs debent concurrere ad peccatum mortale, quàm veniale; ut mox ampliùs dicetur.

8. CONCL. IV. Tria insuper ad peccatum mortale requiruntur, quorum si unum desit, jam non ampliùs fit peccatum mortale, sed ad summum veniale. Primò enim, ex parte intellectus requiritur plena advertentia & deliberatio. Secundò, ex parte voluntatis requiritur perfectus consensus. Et tertio, ad peccatum mortale requiritur gravitas materiæ. Ita Doctores omnes; idque importat ipsa gravitas peccati mortalis, utpote digni æternâ damnatione.

9. CONCL. V. Quamvis advertentia ad peccatum mortale requisita debeat esse plena, & perfecta, per firmum judicium intellectus de malitia actus, vel saltem de periculo ipsius, ut dictum est; nihilominùs ad peccatum veniale sufficit advertentia semiplena, seu imperfecta notitia, per imperfectum & semiplenum iudicium de malitia actus, vel periculo ipsius. Ita rursus communis. Ratio discriminis inter peccatum mortale, & veniale, est, quòd hoc sit levis duntaxat offensa Dei, nec separans hominem ab amicitia ipsius, sicuti peccatum mortale; ergo etiam sufficit minor advertentia, ac deliberatio, ad contrahendum peccatum veniale, quàm mortale. Sed occasione hujus

10. Quæritur I. Quænam censeatur esse perfecta advertentia, & sufficiens ad peccatum mortale? Resp. I. Nullum est peccatum mortale in consensu voluntatis, nisi cogitatio aliqua præcesserit (& quidem cogitatio expressa, quam vocant actualem) malitiæ moralis, vel periculi, vel saltem expressa aliqua dubitatio. Ratio est: quia si nihil horum præcesserit, censeatur adfuisse naturalis inconsiderantia & oblivio malitiæ actus. Et hinc communiter Doctores eum excusant à peccato, qui in die jejunii comedit carnes, nihil cogitans de præcepto seu die jejunii: & idem de aliis similibus dicendum.

11. Resp. II. cum Sanchez *disp. 1. in Decalogum, cap. 1. n. 10.* & aliis, quòd tunc plena deliberatio adsit, quando ratio perfecte animadvertit objectum malum quoad circumstantias, qui-

III. Ut advertatur malitia peccati,

Ad peccatum mortale requiruntur alia tria, quæ?

Ad peccatum veniale sufficit advertentia semiplena intellectus,

Quænam censeatur perfecta advertentia & sufficiens ad peccatum mortale?

T

Et quam
imperfecta,
seu semi-
plena?

quibus moveri potest ad illud excutiendum : semiplena autem & imperfecta, cum quis ita animadvertit, aut animadvertere potest quâdam presenti cogitatione, ut possit quidem excutere malum illud, sed non tam facile, eò quòd nondum plenè cernat, in quoniam, vel quali motu hæreat; prout solet accidere semidormientibus, seu illis, qui nondum plenè à somno excitati, pollutionis sibi contingentis malitiam advertunt.

Signa, qui-
bus in du-
bio discerni
possit con-
sensus per-
fectus ab
imperfecto.
Regula I.

12. Quæritur II. Quomodo, quibusve ex signis in dubio discernere possimus, an quis habuerit consensum perfectum, & sufficientem ad peccatum mortale, vel imperfectum duntaxat, qui non sufficit ad mortale? Resp. cum Mastro *disp. 13. Theol. Mor. num. 13.* Bonacina, Reginaldo, & aliis, id ex sequentibus regulis dignosci posse. I. Si homo advertens ad peccatum ita se cognoscit esse animo dispositum, ut quamvis illud facile committere posset, non committeret; tunc ut plurimum signum est, atque judicandum, non adfuisse consensum deliberatum, & sufficientem ad mortale. II. Si dubitans sit vir adeò bonæ & timoræ conscientia, ut peccatis dissentire soleat, in dubio ut plurimum judicandum est, eum non habuisse plenam advertentiam, & perfectum consensum; licet aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiserit. Secus est dicendum de eo, qui frequenter tentationibus succumbere consuevit, hic enim in dubio putandus est consensisse perfectè. Ratio discriminis est: quia cum prior summo odio peccatum mortale prosequatur, si in illud plenè, deliberatè, ac perfectè consensisset, facile discerneret: econtrà verò, cum posterior illud parvi faciat, si minimè consensisset, nullum in ipso suboriretur dubium. III. Quando quis dubitat, an aliquid fecerit in somno, an in vigilia, seu dum esset sui compos, vel potius dum ebrietate aut phrænesi correptus fuit, non leve signum est, fecisse seu voluisse sine plena advertentia & consensu: nam quæ cum plena advertentia & consensu fiunt, facillimè cognoscuntur facta fuisse ratione plenè advertente; cum rationis usus liberam permittat homini de suis actionibus cognitionem, nisi fortè mora temporis aliquam induxerit oblivionem. Aliam, & ordine IV. regulam addit Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 1. num. 18.* dicens: Quando motus pravus tempore ferè imperceptibili insurgit, & paulò post quamprimum in mentem venit eum adversari rationi, voluntas ipsum expellere curat, est signum, aut nullius, aut imperfecti consensûs præstiti.

Regula II.

Regula III.

Regula IV.

QUÆ.

QUÆSTIO II.

Quibus de causis Peccatum ex genere mortale, fiat per accidens veniale, & econtrà?

13. **C**ONCL. I. Peccatum veniale triplex est; aliud enim est veniale ex suo genere & objecto, aliud ex parvitate materiæ, & aliud ex imperfectione actûs. Ita communis. *Peccatum ex genere suo veniale* dicitur illud, quod versatur circa objectum, quod per se, & absolutè spectatum, est materia offensæ levis: ut cogitatio vana, verbum otiosum, mendacium jocosum, risus immoderatus, & hujusmodi. Ratio est: quia talia ex objecto non habent gravem cum recta ratione, ac lege Dei repugnantiam. *Peccatum veniale ex parvitate materiæ* dicitur illud, quod licet ex genere suo esset mortale, v. g. furtum, ob levitatem tamen materiæ est veniale: ut est furtum unius oboli, aut alterius rei levis. Tandem *Peccatum veniale ex imperfectione actûs* dicitur, quod fit veniale ex defectu perfectæ deliberationis, quamvis ex objecto foret mortale. Siquidem ad peccatum mortale requiritur plena deliberatio, ac perfectus consensus (b) unde si talis non adsit, actus ex genere suo mortalis, per accidens redditur venialis: uti sunt subiti, ac non plenè deliberati motus odii, invidiæ, luxuriæ, superbiæ, & hujusmodi.

Peccatum veniale triplex est, videlicet Veniale ex genere suo,

Ex parvitate materiæ, &

Ex imperfectione actûs,

(b) Juxta dicta n. 8.

14. **C**ONCL. II. Peccatum mortale duplex est, aliud quidem mortale ex genere suo, aliud verò mortale ex accidente. Ita rursus communis Doctorum. Porro *Peccatum mortale ex genere suo* dicitur illud, quod per se graviter lædit charitatem Dei, vel proximi, aut nos ipsos: & talia peccata ex genere suo mortalia sunt omnia, quæ sunt contra Virtutes Theologicas; item fermè omnia, quæ fiunt contra Præcepta Decalogi, dummodò excipias Mendacium jocosum, unà cum similibus; nam illud ex genere suo non est mortale, quamvis sit contra octavum Præceptum Decalogi. *Peccatum mortale ex accidente* dicitur, cum actus aliquis cæteroquin venialis, aut etiam ex genere suo indifferens, sit per accidens mortalis: quod quomodo contingat, patebit ex dicendis. Hinc ulterius fit

Peccatum mortale, duplex, Aliud tale ex genere suo,

Aliud ex accidente.

15. **C**ONCL. III. Peccatum ex genere suo mortale, potest fieri veniale per accidens tribus de causis. I. Si ex parte intellectûs

Peccatum ex genere

mortale, tri-
bus modis
potest fieri
veniale per
accidens.

lectus non ad sit perfecta advertentia malitiæ: prout fit, si quis ex imperfecta advertentia rationis gravem vindictam proximo appetat. II. Ex parte voluntatis, si nempe non ad sit perfectus consensus voluntatis: cujus signa sunt, si quis valde timide, ac suspense, processisse se meminit; vel si semidormiens fuit non plene sui compos, judicetque se id non fuisse facturum, si plene vigilasset, & hujusmodi, de quibus dictum *num. 12.* Tandem III. Peccatum mortale potest per accidens fieri veniale ex parte materiæ, si hæc sit parvi momenti: prout Furtum, quod ex genere suo est mortale, ratione parvitatæ materiæ potest fieri veniale. Ratio horum omnium patet ex dictis supra *num. 8.* estque certa, & communis inter Theologos.

Peccatum
veniale
quomodo
generatim
fiat morta-
le per acci-
dens?

Istud fit I.
ratione con-
scientiæ er-
roneæ, vel
dubiæ.

II. Ratione
finis morta-
lis adjuncti,

Et quomo-
do hoc in-
telligen-
dum?

III. Ratione
contem-
ptus

16. CONCL. IV. Peccatum ex genere suo veniale, potest per accidens fieri mortale variis etiam modis; qui tamen omnes hæc universali regulâ comprehenduntur, quod tunc *Peccatum ex genere veniale fit per accidens mortale, quando supervenit aliqua circumstantia transferens illud ad speciem peccati mortalis.* Ita certa, & communis Doctorum; & mox explicabitur seq. Concl. unde fit

17. CONCL. V. Quinque præsertim de causis, seu modis, peccatum ex genere veniale, fit per accidens mortale. I. Ratione conscientiæ erroneæ, vel dubiæ, quando videlicet committitur practice dubitando, vel erroneè credendo, se facere peccatum mortale. Ratio hujus patet ex dictis *Tract. 1. Distinct. 3. Quæst. 2. & 3.*

18. II. Peccatum ex genere veniale, fit per accidens mortale ratione finis mortalis adjuncti, id est, quando intentio est mortalis: ut si quis faciat mendacium jocosum, ut foeminam inducat ad fornicationem. Ratio est: quia, cum finis mortalis intendatur, jam committitur peccatum mortale ratione hujus pravi finis. Cæterum hoc non ita accipiendum est, quasi tunc duplex peccatum committatur, unum mendacii mortalis, & alterum fornicationis desideratæ, ac utrumque in Confessione sit necessario explicandum; satis enim est, illud malum desiderium, utpote ex quo tota malitia mortalis in id veniale derivatur, fateri in Confessione, prout notat Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 5. n. 7.* Nam seclusâ malitiâ finis mortalis, mendacium illud manet veniale, quod non est necessario confitendum; licet optimum sit, illud quoque fateri. Et idem dicendum de similibus.

19. III. Peccatum veniale, per accidens fit mortale ratione contemptus; id est, si transgressio aliqua, vel inobedientia de se

se venialis, committitur ex formali contemptu Legis, vel Legislatoris: hoc enim est peccatum Superbiae consummatae, ac formalis inobedientia; & licet materia legis obligantis sub veniali sit levis, contemptus tamen legis est gravis. Circa hoc notandum cum Doctore Angelico 2. 2. q. 186. a. 9. & aliis communiter, quod tunc aliquis transgrediatur praeceptum ex contemptu, quando voluntas eius renuit subiici ordinationi legis, vel Regulae sui Ordinis, & ex hoc procedit ad faciendum aliquid contra legem, seu Regulam: id est, contemptus formalis tunc fit, quando contemptus praecepti est causa illius peccati committendi, atque ideo quis praeceptum violat, quia ipsi, aut Superiori praeipienti subiici non vult. Quare contemptus formaliter, & directe tendit contra legis, ac Legislatoris superioritatem; atque idcirco ex veniali reddit peccatum mortale.

Et quando fiat transgressio legis ex contemptu?

20. Inferitur proinde I. quod peccare ex contemptu importet duo, nempe actum peccandi, & causam ejus: requiritur enim, ut quis peccet ex contemptu praecepti, id est, ideo, quia praeceptum est. Inferitur II. cum cit. D. Thoma, & aliis passim, quando quis propter aliquam causam particularem, v. g. ex concupiscentia, vel ira, inducitur ad aliquid faciendum contra legem, vel Regulam, quod is non peccet ex contemptu, sed ex aliqua alia causa, v. g. ex ira, concupiscentia, vel prava consuetudine. Imò sola prava consuetudo peccandi non illico arguit contemptum legis; quamvis frequentia peccati dispositive inducat ad contemptum, juxta illud Prov. 18. *Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.*

Corollaria.

21. IV. Peccatum veniale, per accidens fit mortale ratione nimij affectus; id est, quando in veniali constituitur ultimus finis. Cæterum ad hoc non satis est, quod committens veniale feratur nimis intenso affectu in objectum ejus; sed tunc illud evenit, quando quis eo affectu committit peccatum ex genere veniale, ut vellet illud committere etiam transgrediendo praeceptum sub mortali obligans. Sic fit, si quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, lusum, verba otiosa, & hujusmodi, ut malit die Festo omittere Sacrum, quam illis privari. Item si quis committat veniale cum ea animi præparatione, ut quamvis esset mortale peccatum, adhuc illud perpetraret. Hic tamen affectus non tantum habitualis, sed etiam actualis esse debet, ut peccatum mortale contrahatur: quia ad culpam non imputatur id, ad quod committendum habitus tantum est paratus.

IV. Ratione nimij affectus, volentis transgredi praeceptum sub mortali obligans.

V. Ratione
gravis
scandali.

(c) Tract.
4. Dist. 7.
quest. 2.

Addunt ali-
qui pericu-
lum prox-
imum inci-
dendi in
mortale.
Periculum
proximum
peccandi
mortaliter
quod?

(d) Tract.
14. Di-
stinct. 8.
quest. 3.

22. V. Veniale transit in mortale ratione gravis scandalii, quod peccator secuturum prævidit, aut prævidere potuit ac debuit: ut si ex tali peccato veniali præbeas alteri directam occasionem blasphemandi, quia in tali casu peccato veniali quidpiam superadditur graviter charitati proximi repugnans. Sed de hoc plura alibi (c) agendo de Scandalo.

23. Addunt aliqui, quod veniale, vel etiam opus indifferens, transeat in mortale ratione periculi proximi in mortale incidendi: quando nimirum quis sine sufficienti cautela, aut necessitate aliquid facit, per quod in peccatum mortale labitur, vel in proximum periculum peccandi mortaliter.

24. Porrò periculum proximum peccandi mortaliter illud esse censetur, quod ex suo genere frequenter homines similis conditionis in peccatum mortale inducit; vel si experimento constet, in hoc homine talem effectum habere, ut nunquam, vel fermè nunquam eâ utatur sine novo peccato. Gobat *tract. 7. Theol. Experim. n. 525.* & seqq. ac alij. Et istud quidam Authores moraliter determinant, hoc modo: Si quis, inquit, existens in ejusmodi occasione decem vicibus, septies, aut ultrâ in peccatum cadat, est occasio proxima; unde in Confessione explicanda est species peccati, cujus periculo se exposuit, quia eodem peccati genere peccavit, juxta illud *Ecclesiastici 3. Qui amat periculum, in illo peribit.* Verùm de hoc alibi. (d)

Q U Æ S T I O III.

Quibus modis remittantur Peccata venialia? ubi & de Sacramentalibus.

Hic non agitur de remissione peccati mortalis.

(e) Tract.
14. Dist. 2.
q. 2. & 3.
ac Dist. 6.

q. 3.
Peccata venialia mul-

25. **U**T ex titulo Quæstionis patet, non loquimur hic de peccato mortali: nam quæ dispositio ad ejusdem remissionem requiratur, & quibus modis virtute contritionis perfectæ, aut dignæ receptionis Sacramentorum illud remittatur, dicitur suo loco. (e) Sed loquendo de peccatis venialibus sit

26. **CONCL. I.** Certum est, quod peccata venialia non sint materia necessaria Sacramenti Pœnitentiæ, ac proinde alijs etiam modis extra illud possint remitti. Ita omnes Catholici; & patet ex Concilio Trid. *Sess. 14. cap. 5.* ubi dicitur: *Nam venialia,*

qui-

quibus à gratia Dei non excludimur, & in qua frequentius labimur, quam
 quam rectè & utiliter, citràque omnem præsumptionem in Confessione dicantur,
 quod piorum hominum usus demonstrat; taceri tamen citrà culpam,
 multisque aliis remediis expiari possunt. Hæc Concilium: ubi benè no-
 tandum ly, multisque aliis remediis expiari possunt.

tis remediis
 extra Sacra-
 mentum
 Pœnitentiæ
 expiari pos-
 sunt

27. CONCL. II. Extra Sacramentum delentur peccata ve-
 nialia inprimis per Contritionem; & quidem omnia, quorum
 displicentiam continet, seu de quibus in genere saltem habetur
 Contritio. Ita communis Doctorum: siquidem Contritio per-
 fecta sufficit ad tollenda peccata mortalia; ergo multò magis ad
 venialia, si de illis habeatur. Solùm hîc adde cum Suarezio *part.*
3. tract. 4. disp. 11. sect. 3. n. 7. & aliis, quòd licèt quæcunque Contri-
 tio, etiam remissa, sufficiat ad tollendam omnem culpam eorum
 peccatorum venialium, de quibus habetur, non tamen semper
 sufficiat ad tollendam omnem pœnam eis correspondentem: ad
 hoc enim requiritur major satisfactio pœnalis, nisi suppleatur per
 intensiores actus Virtutum.

I. Per con-
 tritionem.

28. CONCL. III. Peccata venialia extra Sacramenta, de-
 lentur in homine justo etiam per Attritionem de eisdem conce-
 pram. Ita Suarez *loc. cit. n. 11.* Maltrius *disp. 21. Theol. Mor. n. 82.* Tan-
 nerus, alique, contra Vasquez, & quosdam Recentiores, in ho-
 mine justo ad deletionem peccati venialis extra Sacramentum
 requirentes Contritionem formalem, vel saltem virtualem. Ra-
 tio autem nostræ Conclusionis est: quia peccata venialia non sunt
 tam gravis offensa Dei, sicuti mortalia; ergo etiam minor suffi-
 cit satisfactio pro eorundem remissione, quàm pro remissione
 peccatorum mortalium.

II. In ho-
 mine justo
 etiam per
 attritionem
 de illis con-
 ceptam

29. CONCL. IV. Etiam per actus aliarum Virtutum, qui æ-
 què placent Deo, ac veniale displicuit, delentur peccata venialia
 hominis justî, si actus illi virtuosi eliciantur in ordine ad deletio-
 nem peccati venialis, aut saltem à Deo ad talem finem accep-
 tentur. Ita Doctor Subtilis *4. dist. 21. quest. 1. §. In ista questione.*
 Maltrius *loc. cit. n. 83* & alij. Ratio desumitur inprimis ex illa Sal-
 vatoris promissione, Lucæ c. 6. *Dimittite, & dimittimini.* Et simi-
 lis promissio etiam de aliarum actibus Virtutum, ac præsertim
 Misericordiæ, passim habetur in Scriptura sacra. Accedit Con-
 cilium Trid. *loc. cit.* ubi ait, peccata venialia multis aliis remediis
 expiari posse.

III. Per a-
 ctus aliarum
 virtutum,
 qui æquè
 placent
 Deo, &c.

30. CONCL. V. Peccata venialia remittuntur ex opere
 operato per omnia Sacramenta novæ Legis cum debita disposi-
 tione

IV. Per
 omnia Sa-
 cramenta

eramenta
novæ Legis
ritè susce-
pta.

tione suscepta, dummodò ad ea nullus formalis, vel virtualis
vigeat affectus. Ita Maltrius ibidem *num. 85.* cum communi
SS. Patrum, & Doctorum. Ratio est: quia omnia Sacramen-
ta novæ Legis sunt instituta à Christo Domino ad sanctificandas
animas nostras ex opere operato, seu ex virtute Dominicæ Pas-
sionis, atque conferendam dignè suscipientibus remissionem
peccatorum.

Sacramen-
talia verò
non remit-
tunt veni-
alia per se
ac immedi-
atè,

31. CONCL. VI. Sacramentalia verò, qualia sunt Asper-
sio Aquæ benedictæ, Manducatio panis benedicti, &c. non habent
virtutem remittendi venialia ex se atque immediatè, sed remotè so-
lùm & mediatè, quatenus propter fidem, & preces, atque suffra-
gia Ecclesiæ, quæ in benedictione Aquæ lustralis, & hujusmodi,
orat, ut res illæ benedictæ conferant ad salutem mentis & cor-
poris devotè recipientium, impetrant nobis à Deo auxilia gra-
tiæ prævenientis, atque excitantis nos ad eliciendos actus bonos
Pœnitentiæ, vel aliarum virtutum, per se sufficientes ad remissio-
nem peccatorum venialium; simulque, quia ejusmodi Sacra-
mentalibus propter Ecclesiæ preces juvant ad impetranda nobis
alia Dei beneficia, v. g. dæmonis compressionem, præservatio-
nem à peccandi periculis, & corporis sanitatem. Ita Doctor Sub-
tilis 4. *dist. 21. q. 1.* D. Thomas, & communior Theologorum,
contra Azorium *part. 1. Institut. Mor. lib. 4. cap. 11. quest. 4.* & quos-
dam alios. Ratio quoad primam partem est: quia hujusmodi
Sacramentalia non habent talem virtutem remittendi venialia
ex institutione Christi, utpote de qua nullibi constat, sicuti de
virtute Sacramentorum: Ecclesia verò ex se hanc virtutem eis-
dem dare nequit.

Sed remotè
solùm, ac
mediatè.

32. Secunda verò pars, quòd Sacramentalia saltem remo-
tè (modo in Conclusionè explicato) remittant venialia, proba-
tur ex eo: quia Deus non sinit Ecclesiæ preces omninò esse irri-
tas & inanes. Quamvis interim negari non possit, hunc effe-
ctum remissionis peccatorum venialium non esse omninò infal-
libilem; & hoc præcipuè propter exiguam fidem, ac devotio-
nem recipientis, aut ejus indispositionem: alioquin certè asper-
sio Aquæ benedictæ dormienti facta, conferret ipsi effectum re-
missionis peccatorum venialium, quod nemo diceret. Sed occa-
sione hujus

Sacramen-
talia. Quid
& quos sint?

33. Quæres, quid sint Sacramentalia? Resp. Sacramenta-
lia nihil aliud sunt, quàm res sacræ, seu actiones aut remedia
quædam ab Ecclesia instituta, quibus solet attribui effectus remif-
mis

missionis peccatorum venialium, modo proximè declarato. Communiter autem hujusmodi Sacramentalia enumerantur sex, ad quæ cætera reducuntur, & continentur sequenti versiculo:

Orans, tinctus, edens, Confessus, dans, benedicens.

34. Per *ly*, *Orans*, denotatur quotidiana Oratio Fidelium, ac præsertim *Pater noster*; de quo dicitur c. De quotidianis. de poenit. dist. 3. *De quotidianis, brevioribus, levibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit; eorum est enim dicere, Pater noster, qui es in calis, &c. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata.* Huc reducitur Tinctio pectoris. Inter ea numeratur oratio quotidiana Fidelium.

35. Per *ly*, *Tinctus*, significatur asperio Aquæ benedictæ; de qua c. *Aquam de Consecr. dist. 3.* sic legitur: *Nam si cinis vitula sanguine aspersus populum sanctificabat, & mundabat; multo magis aqua sale aspersa, divinisque precibus sacra populum sanctificat, atque mundat.* Huc reducitur Unctio cæremonialis in Regem, & similes Unctiones; item impositio Cineris benedicti. Asperio Aquæ benedictæ, &c.

36. Per *ly*, *Edens*, intelligunt aliqui dignam Sacrosanctæ Eucharistiæ, imò cujuslibet Sacramenti susceptionem. Verùm hoc non tam videtur spectare ad Sacramentalia, quàm ad ipsa Sacramenta: & hinc alij per *ly*, *Edens*, intelligunt devotam manducationem Panis benedicti, & hujusmodi. Manducatio panis benedicti.

37. Per *ly*, *Confessus*, communiter intelligitur Confessio generalis, quæ in hunc finem ab Ecclesia est instituta, ut dicatur in principio Missæ, atque sub Prima, & Completorio. Confessio generalis.

38. per *ly*, *Dans*, denotatur elargitio Eleemosynæ, juxta illud Tob. 4. *Eleemosyna ab omni peccato liberat.* Daniel. cap. 4. *Peccata tua eleemosynis redime,* & alibi. Huc reducuntur alia Opera Misericordiæ, tum corporalia, tum spiritualia. Largitio eleemosynæ.

39. Tandem per *ly*, *Benedicens*, designatur Benedictio Episcopi, vel Abbatis consecrati, alios benedicens; prout explicat Bonacina Tom. 1. disp. 5. quæst. 6. sect. 2. punct. 2. citans plures alios, & tenet Glossa in Proœmio Sexti Decretalium. *ÿ. benedictionem*, ubi inquit: *Per benedictionem Prælati devotè susceptam venialia remittuntur: atque ad hoc allegat c. Dicitur est, & c. Maledicam, & c. Intra. 1. q. 1.* quamvis non adeò clarè id habeant. Et benedictio Episcopi, vel Abbatis consecrati.

DISTINCTIO III.

De Septem Peccatis Capitalibus.

QUÆSTIO I.

De Superbia, & varijs eam concernentibus.

Peccata ca-
pitalia sunt
septem; &
cur sic ap-
pellentur?

1. **S**upponitur cum D. Gregorio *lib. 31. Moral. cap. 31.* & com-
muni Doctorum, septem esse Peccata Capitalia: quæ sunt,
Superbia, Avaritia, Luxuria, Invidia, Ira, Gula, & Acedia.
Et hæc dicuntur *Capitalia*, quoniam ab his alia peccata oriuntur,
& instar capitis, quod influit in membra, ipsa influunt in alia pec-
cata; ut inquit D. Gregorius *loc. cit.* Siquidem ex his septem Ca-
pitalibus vitijs frequentius cætera peccata oriuntur, secundum ra-
tionem causæ finalis; licet nonnulla ex aliis causis interdum ori-
antur. Et quia Superbia vitijs omnium mater est, ac regina
(*in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio*, Tob. 4.) de ea merito ante
alia Peccata capitalia tractatur.

Superbia,
quid?

2. **CONCL. I.** *Superbia est appetitus inordinatus propriæ
excellentiæ super alios.* Ita post Doctorem Subtilem *2. dist. 6.
quæst. 2.* & alios, *Mastrius disp. 15. Theol. Mor. num. 137.* Dicitur,
excellentiæ super alios. Nam Superbia propriè dicta involvit affe-
ctum immoderatum excellentiæ suæ relatæ ad alios, quibus ali-
quis præesse cupit, aut antecellere: prout desumitur ex ipso
nomine *Superbiæ*; etenim *superbire* sic dicitur à *super*, & *ire*,
quia nempe superbus super alios, & supra suam mensuram ire
vult. In quo sensu D. Augustinus *lib. 14. de Civitate Dei, cap. 3.* ait:
Quid est superbia, nisi perversa celsitudinis appetitus? Nec obstat, quod
idem S. Augustinus *loc. cit. cap. 13.* asserat, quod sibi placens im-
moderatè, sit superbus. Nam hoc rectè à Doctore nostro ibidem
explicatur de Superbia largè dicta (quam alio nomine *Philautiam*
vocant) cum Superbia propriè accepta involvat relationem ex-
cellentiæ super alios, ut dictum.

Superbia si
sit consum-
mata, est
peccatum
mortale.

3. **CONCL. II.** *Superbia est peccatum mortale, si sit con-
summata & perfecta; id est, si quis ita excellere appetat, ut Deo,
Superioribus, eorumque legibus subjici nolit.* Ita certa, & com-
munis

munis Doctorum. Quinimò ejusmodi Superbia consummata, est peccatorum omnium gravissimum: talisque præcipuè datur in diabolo, ac pessimis hominibus; estque radix omnium peccatorum, prout declarabitur num. 10.

4. Dicitur notanter, *si sit consummata & perfecta*. Siquidem imperfecta tantum Superbia, qua quis non renuens iis subjici, quibus debet, in suo duntaxat affectu sese magnificat, est tantum veniale Peccatum, ut docent passim Doctores: quia sine Dei, & aliorum despectu, sese plus justo efferre, non est adeò gravis inordinatio. Et quamvis Superbia ex genere suo sit peccatum mortale, nihilominus aliqui motus ipsius propter imperfectiorem actus, aut alias circumstantias, possunt esse veniales: foret tamen gravis inordinatio, adeoque peccatum mortale, si fieret eum notabili aliorum contemptu, vel cum complacentia in aliorum abjectione.

Secus, si sit imperfecta.

5. CONCL. II. Etsi plures soleant assignari Filia Superbiae, ut Inobedientia, Jaëtantia, Hypocrisis, Contentio, Pertinacia, Discordia, Curiositas; tres tamen sunt præcipuæ, videlicet Vana gloria, Præsumptio, & Ambitio; quæ ideò dicuntur Filia Superbiae, quatenus ab ea originantur. *Mastrius disp. 15. Theolog. Mor. n. 138. cum aliis.*

Plures sunt filia Superbiae, quæ?

6. CONCL. III. *Vana gloria*, quæ est una ex præcipuis Filiabus Superbiae, est cupiditas inanis gloriae. Ratio est: quia vanus gloriosus vult propriæ manifestationem excellentiæ, sive veræ, sive fictæ; unde appetitus excellentiæ movet ad inanem gloriam, & sic oritur ex Superbia, tanquam infelix soboles ipsius.

Vana gloria, quid?

7. Porro Vana gloria est peccatum per se, seu ex genere suo tantum veniale, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 132. art. 3. eò quòd hoc vitium ex genere suo, & secundum se spectatum, nec Deo, nec proximo, gravem inferat injuriam. Hinc concionari v. g. vel alias actiones sacras facere ob vanam gloriam, est tantum veniale peccatum. Quo tamen non obstante, Vana gloria sæpè fit peccatum mortale per accidens: idque vel ratione materiæ, si nimirum gloriatio sit de re mortaliter mala; quia approbatio operis pravi, eandem cum illo speciem habet: vel ratione notabilis damni proximo illati; ut si quis prorumpat in gravem ejusdem contumeliam, qualis fuit jaëtantia Pharisei, *Luca 18. dicentis: Non sum sicut ceteri hominum: raptores, injusti, adulteri: velut etiam hic publicanus, aut hujusmodi.*

Et quale peccatum?

Præsumptio,
quid, &
quale pec-
catum?

8. CONCL. IV. *Præsumptio* est appetitus aggre-
diendi aliquid
supra vires: cum enim homo vult dicere, vel facere aliquid supra
id, quod potest, dicitur *Præsumptuosus*. Est autem præsumptio
communiter, ac ex genere suo, peccatum veniale: fit tamen per
accidens mortale, si gravis injuria Deo, aut damnum proximo
inferatur: v. g. si quis præsumat jurisdictionem Ecclesiasticam,
potestatem Ordinis sacri, officium Medici, Advocati, Confessarii,
&c. sine debita pericia suscipere; aut si quis aliquid præsumit
cum periculo probabili gravis damni proprii corporalis, vel spi-
ritualis incurrendi, absque iusta causa.

Ambitio,
quid, &
quale pec-
catum?

9. CONCL. V. *Ambitio*, quæ est una ex præcipuis Filiabus
Superbiæ, est inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non de-
biti: ut si ambias Beneficium, vel Officium, quo es indignus.
Est per se peccatum veniale: fit autem mortale vel ratione ma-
teriæ, ex qua honor inordinatè petitur; vel ratione medij mor-
talis, per quod honor quæritur; vel ratione gravis damni, quod
proximo inferitur. Quòd si verò moderatè honor appetatur ob
honestum finem, nullum erit peccatum, sed actus Magnanimi-
tatis.

Superbia,
cur dicatur
vitium ca-
pitale?

10. Quæres, cur Superbia dicatur esse Vitium Capitale?
Resp. id intelligendum esse potissimum de Superbia completa,
quæ omnem humilitatem & subjectionem excludit: ut cum quis
in tantum sese extollit, ut nolit legi Divinæ, ac legitimorum Super-
riorum, esse subjectus. Hæc autem non tantum est Vitium Capi-
tale, sed etiam regina & mater omnium vitiorum, juxta D. Gre-
gorium *lib. 31. Moral. cap. 31.* idque tum propter universalem
ejus influentiam, quam habet in omnia vitia: tum quia ex eo,
quòd quis renuat esse subjectus legi Divinæ, ac legitimorum Su-
periorum, aperitur porta latissima omnibus peccatis, legumque
transgressionibus. Hinc Ecclesiastici 10. dicitur: *Initium omnis
peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & sub-
vertet eum in finem.*

Quænam
sint remedia
contra Su-
perbiam?

11. Quæres ulterius, quænam sint remedia contra Super-
biam? Resp. cum communi Doctorum, eadem esse remedia
Superbiæ, quæ Humilitatis adjuncta, de quibus fusè Libri Asce-
tici. Tria tamen præcipuè sunt remedia contra Superbiam à
Doctore Angelico 2. 2. q. 162. art. 6. ad 1. assignata, ad quæ cætera
reduci possunt. Primum, est consideratio propriæ infirmitatis;
juxta illud Ecclesiastici 10. *Quid superbit terra & cinis?* Secundum,
est consideratio magnitudinis Divinæ; secundum illud, Job. 15.

Quid

Quid tunc contra Deum spiritus tuus? Tertium, est consideratio imperfectionis priorum bonorum, de quibus homo superbit; juxta illud Isaia 40. *Omnis caro fenum, & omnis gloria ejus quasi flos agri.* Et Isaia 64. *Quasi pannus menstruata universa justitia nostra.*

Q U Æ S T I O II.

De Avaritia, & Filiabus ejus.

12. **C**ONCL. I. Avaritia est immoderatus appetitus habendi pecunias, sive possessiones. Ita in re communis. Dicitur, *immoderatus appetitus*: nam si ipse sit ordinatus, qualis fuit in Abraham, Jacob, & multis aliis, pecunias & possessiones copiosas ob debitum finem habentibus, peccatum non erit; juxta illud Psalmi 61. *Divitiae si affluant, nolite cor apponere.* Et additur, *habendi pecunias, sive possessiones*: quia circa has, tanquam objectum suum, versatur Avaritia. Quod si verò fiat sermo de immoderata cupiditate habendi voluptates, mundanam excellentiam, aut aliud ejusmodi bonum creatum; non erit proprie Avaritia, & prout hæc est speciale vitium.

Avaritia, quid sit

13. **C**ONCL. II. Avaritia, prout adversatur Justitiæ, est ex genere suo peccatum mortale; quamvis per accidens possit fieri veniale propter imperfectionem actus, aut levitatem materiæ, sicuti de furto dici solet. Prout verò Avaritia opponitur Liberalitati, est peccatum ex genere suo veniale; nisi in tantum crescat amor divitiarum, ut præferatur Charitati Dei, aut proximi, volens potius transgredi præceptum sub mortali obligans, quam largiri suas pecunias, dando v. g. elemosynam pauperi in extrema necessitate constituto. Ita D. Thomas 2, 2. q. 118. art. 4. & alii passim.

Avaritia, quale sit peccatum?

14. **C**ONCL. III. Avaritia rectissime numeratur inter Vitia Capitalia. Ratio est: quia ex Avaritia, velut ex fonte & radice, multa alia peccata oriuntur; prout patet ex septem Filiabus ejus mox enarrandis. Hinc 1. Timoth. 6. dicitur: *Qui volum divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva qua mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Sic etiam Ecclesiastici 10. dicitur: *Nihil est iniquius, quam amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet.* Unde ad Coloss. 3. Avaritia appellatur *Sinulacrorum servitus*: qualia passim habentur in Scriptura sacra.

Ipsa rectissime nomen datur inter peccata capitalia, cur?

Filix Avaritia sunt septem, nempe

Obduratio cordis. Inquietudo mentis.

Violentia.

Fallacia. Perjurium. Fraus, & Proditio.

15. CONCL. IV. Filix Avaritiæ sunt septem, ac rectè recensentur à D. Gregorio *cit. lib. 31. Moral. c. 31.* dum ait: *De avaritia proditio, fraus, fallacia, perjurium, inquietudo, violentia, & contra misericordiam obdurationes cordis oriuntur.* Ratio est: quia Avaritia excedit in duobus, videlicet in retinendo, & in acquirendo. Ut excedit in retinendo, parit *Obdurationem cordis*, claudens viscera sua ad preces pauperis. Ut verò excedit in acquirendo, sic in affectu parit *Inquietudinem mentis*, seu supervacuas curas, quibus avarus, semper in crastinum sollicitus, superflue agitur: nam, ut dicit Ecclesiastes c. 5. *Avarus non implebitur pecuniâ.*

16. Porro in effectu inducit Avaritia ad alias quinque Filias. Nam interdum impellit, ut vim proximo quis inferat, aliena rapiendo; uti faciunt fures & raptores: & sic committitur *Violentia*. Interdum inducit ad committendum dolum, ut fit in contractibus illicitis, vel licitis male exercitis. Qui dolus si committatur simplici verbo, erit *Fallacia*: si additum fuerit juramentum, erit *Perjurium*. At si dolus committatur in opere, vel id fiet circa rem aliquam, & erit *Fraus*; vel contra personam, & dicetur *Proditio*. Et sic in omnibus sunt septem Filix Avaritiæ.

QUÆSTIO III.

De Luxuria, & Filiabus ejus.

Luxuria, quid, & quale peccatum?

Ejus species, quæ?

(a) *Tract. s. Dist. 4 per totum.*

Luxuria rectè numeratur inter vitia capitalia.

Eius filix sunt octo, & numerantur

17. CONCL. I. *Luxuria* est inordinatus appetitus, vel usus venereorum. Ita communis. Et hoc peccatum est ex genere suo mortale, ac inter vitia Intemperantiæ vel maxime exprobrabile. Ejus septem species rectè numerantur, videlicet Fornicatio, Adulterium, Inceitus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, & Vitium contra naturam; quamvis nonnulli omittant unam, videlicet Sacrilegium. Verùm de Luxuria, ejusque speciebus, alibi. (a)

18. CONCL. II. Luxuria rectè connumeratur inter septem Vitia Capitalia. Ratio est: quia multa alia ex illa oriuntur, tum propter vehementiam delectationis venereæ, tum propter connaturalitatem hujusmodi concupiscentiæ; unde ex ejus appetitu procedit homo ad multa vitia perpetranda, prout nimium quantum probat misera experientia.

19. CONCL. III. Filix Luxuriæ post S. Gregorium *cit. lib. 31. Moral. c. 31.* & communem Doctorum, convenienter numerantur

rantur octo; nempe Cæcitas mentis, Præcipitatio, Inconsiderantia, Inconstantia, Amor sui, Odium Dei, Affectus præsentis sæculi, & Horror futuri sæculi. Harum priores quatuor se tenent ex parte intellectûs, ejusque vires atque operationes valdè deordinant; aliæ quatuor se habent ex parte voluntatis, ipsiusque deordinant operationes.

20. *Cæcitas mentis*, quæ est prima Luxuriæ Filia, facit, quòd luxuriosus non apprehendat bonum & malum, ut sunt. Hinc Danielis cap. 13. de tali dicitur: *Species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum.* Videmus proinde, tales homines bona sua cum Filio Prodigio, de quo *Luca cap. 15.* dissipare vivendo luxuriosè, & honorem parvi pendere, ac multa alia sibi inconvenientia facere. Et hoc exprimunt Pictores pingendo subinde Libidinem in forma puelli, velatos oculos habentis.

Cæcitas
mentis.

21. *Præcipitatio* impedit actum intellectûs seu rationis, qui est consilium de his, quæ agenda sunt propter finem. Nam qui cæco amore agitantur; absque consilio præcipitanter operantur, sibi que de rebus agendis consulere nequeunt, ut eas dirigant ad debitum finem: & hinc sæpè in varia mala labuntur, propter consilii defectum.

Præcipitatio.

22. *Inconsiderantia* est tertia Luxuriæ Filia, quia per Luxuriam impeditur, ac deordinatur rectum rationis judicium de agendis: quoniam enim hac pice maculantur, inconsideratè agunt, quæ proprium statum & personam dedecent. Hinc Danielis cap. 13. legitur de Senibus luxuriosis: *Everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent colum, neque recordarentur judiciorum justorum.*

Inconsiderantia.

23. *Inconstantia* facit, quòd quis ex affectu voluptatum venerearum à piis propositis facilè deficiat. Nam homo ex imperu concupiscentiæ impeditur, ne exequatur id, quod recta ratio faciendum esse dictavit; unde in omnibus suis decretis inconstans apparet: estque hujusmodi peccator, difficilis curationis.

Inconstantia.

24. *Amor sui*, ac vicissim *Odium Dei*, dicuntur Filie Luxuriæ, eò quòd luxuriosus homo ob voluptates seipsum faciat finem suarum actionum, non Deum; imò lascivus solet à rebus Divinis abhorrere, atque ab ipso Deo, tanquam peccatorum vindice. Unde patet, hæc duo deordinare voluntatem, ejusque actum, quoad appetitum finis, ne scilicet debitum Finem ultimum, qui est solus Deus, prosequatur.

Amor sui, &
Odium Dei.

25. Affectus

Affectus
praesentis
saeculi, &

25. *Affectus praesentis saeculi*, & vicissim *Horror futuri saeculi*, sunt etiam Filiae Luxuriae: amor enim voluptatum carnalium ita animum luxuriosi afficit, ut subinde etiam Beatitudini aeternae paratus foret renuntiare, si praesentibus frui jugiter permittetur. Et hinc oritur

Horror fu-
turi saeculi.

26. *Horror futuri saeculi*. Quia luxuriosus, dum nimis carnalibus delectationibus detinetur, contemnit & fastidit spirituales: & quia nimia detentio & perseverantia in delectationibus carnalibus hinc animum captivavit, illinc verò contemplatio gravitatis peccati cum terrore inferni cor affligit; mox sequitur Horror futuri saeculi, in tantum, quod homo quandoque prolabatur in desperationem. Ecce! in quot laqueos incidunt, qui in hoc turpissimo vitio habituantur.

QUAESTIO IV.

De Invidia, ejusque Filiabus.

Invidia,
quid?

27. **C**ONCL. I. *Invidia* est tristitia de bono proximi, prout proprium malum aestimatur, & diminutivum proprii boni, seu propriae gloriae ac excellentiae. Hoc enim vitium est praecipue de bonis, in quibus est gloria & honor; estque ad illos tantum, quibus homo vult se aequare, vel praeferre, non autem respectu multum distantium, cum nullus plebejus, v. g. homo, nisi infans, studeat se aequare, vel praeferre in gloria Regi, aut alteri multum excellentiori. Porro per Invidiam volumus, & desideramus, alium carere tali bono, quia per illud nos excelsit. Unde proprie *Invidus* dicitur, qui tristatur de bono alterius, putans inde propriam excellentiam diminui.

Invidus
proprie,
quid?

Corollaria.

28. Infertur proinde, quod tristari de bono alterius, non quia ipse tale bonum habet, sed quia nos tale bonum non habemus, non spectet ad peccatum Invidiae: nam haec tristitia proprie est zelus, & aemulatio; & si sit de bonis honestis, est laudabilis, juxta illud 1. Corinth. 12. *Aemulamini charismata meliora*. Infertur ulterius, si quis tristetur de bono alterius, in quantum imminet sibi exinde periculum cujuscumque nocimenti (utputa si quis tristetur de exaltatione sui inimici, timens, ne ab ipso postea laedatur) quod talis tristitia non sit invidia, sed magis effectus timoris; ut notat D. Thomas 2. 2. q. 36. a. 1. & sequuntur alii.

29. CONCL.

29. CONCL. II. Invidia est peccatum mortale ex genere suo, contrarium Charitati: quia Charitas gaudet de bono proximi, Invidia verò tristatur de bono proximi. Potest nihilominus Invidia fieri peccatum veniale, tum ob imperfectionem consensûs, & non plenam advertentiam; tum ob materiæ levitatem, uti pueris contingere consuevit, qui de levibus aliorum puerorum bonis tristitiam capere solent.

Invidia, quale peccatum?

30. CONCL. III. Invidiæ peccatum rectè inter Vitia Capitalia numeratur à S. Gregorio *sap. di. lib. 31. Moral. cap. 31.* & communi Theologorum. Siquidem ex ipsa Invidia, tanquam ex capite, multa alia peccata originem ducunt, uti patet ex quinque Filiabus ejus mox enarrandis; ac merito tum à sacra Scriptura, tum SS. Patribus gravissimè perstringitur.

Invidia rectè connumeratur inter vitia capitalia.

31. CONCL. IV. Filiæ Invidiæ rectè à S. Gregorio *loc. cit.* assignantur quinque; quæ sunt, Odium, Susurratio, Detractio, Exultatio in adversis proximi, & Afflictio in prosperis ejus. Invidus namque, dum de bono proximi tristatur, putans, inde suam excellentiam diminui, ob hanc tristitiam tollendam movetur ad desiderandum, quòd proximus illo bono careat: unde incipit suo conatu gloriam alterius diminuire; idque vel occultè, & tunc sequitur *Susurratio*; vel manifestè, & tunc sequitur *Detractio*. Quòd si consequatur suam intentionem, gaudet de illius adversitate: si verò non potest, affligitur de ipsius prosperitate: & si hæc tristitia duret, postea generat *Oidium*. De hoc peccato dicitur Sap. 2. *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.*

Ejus filiæ sunt quinque, nimirum
Susurratio.
Detractio.
Exultatio in adversis proximi.
Afflictio in prosperis ejus, & Odium.

QUÆSTIO V.

De Ira, & Filiabus ejus.

32. CONCL. I. *Ira*, prout est unum ex peccatis Capitalibus, est inordinatus appetitus vindictæ. Dicitur, *inordinatus*: nam si ordinatè appetatur vindicta, non est peccatum. Quinimò *Ira*, si præscriptum rationis modum non excedat, bona est; & habet in homine eum locum, quem miles in Republica: nec immeritò dicitur *Satellitium rationis*, de qua intelligendum illud Psalm. 4. *Irafcimini & nolite peccare.* Sic fit, si vindicta appetatur debito modo, puta exigente Justitiâ per ministros Justitiæ. Similiter peccatum non est, si Superiores debito cum modamine irascuntur culpis Subditorum, eosque puniunt.

Ira, quid?
Est bona, si modum non excedat,
Et Satellitium rationis.

X

33. Quòd

Ira inordi-
nata, quale
peccatum?

33. Quòd si Ira modum à ratione præscriptum non seruet, adeoque sit inordinata, jam erit peccatum. Et quidem, si Ira modum à ratione præscriptum excedat ex parte objecti, expe-
tendo scilicet injuriam vindictam, v. g. ob causam non legiti-
mam, aut majorem vindictam quam oportet, vel absque debita
auctoritate Superioris exequendam, est ex genere suo pecca-
tum mortale; quamvis per accidens ob imperfectionem actus,
vel levitatem vindictæ appetitæ, possit fieri veniale. Et de tali Ira,
præsertim tendente ad vindictam mortis, intelligitur illud Sal-
vatoris, Matth. 5. *Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Si
verò Ira non seruet præscriptum à ratione modum duntaxat ex
parte ipsius motus, tunc erit ex genere suo peccatum veniale;
quamvis per accidens possit fieri mortale, utputà ratione affec-
tus adjuncti, quo quis paratus existit aliquid facere, quod est
peccatum mortale.

Filix iræ
sunt sex,
nempe

34. CONCL. II. Filix Iræ communiter à Doctõibus cum
cit. D. Gregorio *lib. 31. Moral. c. 31.* sex assignantur; quæ sunt,
Indignatio, Tumor mentis, Clamor, Contumelia, Blasphemia,
Rixa.

Indigna-
tio.

35. *Indignatio* est inordinatus affectus ex eo, quòd quis repu-
tet, se indignè ab alio tractari. Est communiter veniale pecca-
tum; imò si ex justo rationis iudicio procedat, nullum est. Posset
tamen esse mortale, si cresceret usque ad deliberatum odium, vel
contemptum personæ gravem.

Tumor
mentis.

36. *Tumor mentis* est, quo quis morosè excogitat diversas
vias vindictæ, iisque cogitationibus animum tumefacit. Quale
sit peccatum, judicandum est ex qualitate vindictæ, quæ excogi-
tatur accedente sufficienti deliberatione.

Clamor.

37. *Clamor* est, cum iratus extollit vocem, multa inordina-
tè & confusè effutens. Est communiter peccatum veniale, nisi
aliud addatur, utputà blasphemia, vel contumelia, aut hujus-
modi.

Contumelia
(d) *Tract.*
9. Dist. 6.
quest. 2. per
totum.

38. *Contumelia* est dictum, vel factum injuriosum, quo quis
proximo præsentem palàm aliquod malum objicit, aut ejus hono-
rem & exultationem palàm violat. Est ex genere suo peccatum
mortale, nisi levitas materiæ, aut imperfectio actus excuset; de
qua amplius alibi. (d)

Blasphemia.
(e) *Tract. 5.*
dist. 3. 9. 5.
per totum.

39. *Blasphemia* fit, cum jactamus convitia in Deum, aut San-
ctos: estque peccatum mortale, nisi inadvertentia, aut indeli-
beratio excuset. De hac etiam ex professo alibi. (e)

40. Rixæ tandem, si modum graviter non excedant, uti & le-
viculæ pugnae, veniales sunt: secus, si progrediantur ad seditiones, vulnera, caedes.

QUÆSTIO VI.

De Gula, & Filiabus ejus.

41. **C**ONCL. I. Gula est inordinatus appetitus cibi, & potûs. Ita in re communis. Sive, ut aliqui loquuntur, Gula est vitium in appetitione, & usu cibi & potûs, debitum modum excedens, delectationis gratiâ. Hoc autem fieri potest quinque modis, sequenti versiculo comprehensis:

Præproperè, lautè, nimis, ardentè, studiosè.

Præproperè edit quis, quando tempore jejunii ante horam comedendi fit comestio. *Lautè*, quando quis cibos nimis exquisitos & ac delictos, vult comedere. *Nimis*, quando plus justo comeditur. *Ardentè*, si voraciter quis comedat. *Studiosè*, dum quis quærit cibos nimis accuratè præparatos.

42. **C**ONCL. II. Gula opponitur virtuti Temperantiæ, & Sobrietatis; atque ut sic dividitur in Comestationem & Ebrietatem, tanquam in duas species, quarum illa in inordinato appetitu seu excessu ciborum, hæc verò in excessu potûs committitur. De his dicitur ad Galat. 5. *Manifesta sunt autem opera carnis: qua sunt fornicatio, & ebrietas, comestationes, & his similia, qua prædico vobis, sicut prædixi: quoniam qui talia agant, regnum Dei non consequentur.*

43. **C**ONCL. III. Tametsi vitium Gulæ inter Peccata Capitalia rectè numeretur, eò quòd plurium aliorum origo esse so-
leat; nihilominus per se loquendo, atque ex genere suo, ea est peccatum veniale. Ita Sylvester x. *Gula. n. 2. allegans mentem* D. Thomæ pluribus in locis, *Matthius disp. 15. Theol. Mor. n. 146. Reginaldus lib. 15. n. 64. & alii.* Ratio est: quia Gula præcisè sumpta, & seclusis malitiis contra alias Virtutes pugnantibus, non repugnat graviter Charitati Dei, vel proximi. Unde si quis edat ante tempus, si nimis exquisita, si plus justo, si nimis voraciter ad modum canum, vel nimis exquisitè præparata (qui sunt quinque modi peccandi vitio Gulæ) per se loquendo non peccat mortaliter.

X 2

44. N^o

Nihilominus per accidens sic mortale in pluribus casibus.

(f) Dist. 2.
num. 21.

Ebrietas,
quid?

Differentia
inter dormientem, &
ebrium.

Ebrietas
plena est ex
genere suo
peccatum
mortale.

44. Nihilominus per accidens, & ob adjunctam malitiam aliis Virtutibus repugnantem, variis modis Gula fit peccatum mortale, atque juxta allegatam sententiam D. Apostoli, ad Galat. 5. inducit amissionem vitæ æternæ. Idque inprimis accidit ratione perversæ voluntatis, quando scilicet in tali delectatione Gulæ contigitur finis ultimus; juxta quod de similibus legitur ad Philipp. 3. *Quorum Deus venter est*: hac enim ratione generaliter ex peccato veniali fieri per accidens mortale, jam supra (f) dictum est. Sic fit, quando homo adeo inhæret delectationibus ciborum & potûs, ut ob eas paratus sit legem Dei graviter violare: puta, si quis ob id fureretur, vel contractus faciat iniquos; si violat jejunia Ecclesiæ diebus prohibitis vescendo carnibus, vel sapius comedendo; si non solvat creditoribus, ut oppipare victitet, ac hujusmodi. Deinde Gula fit mortale peccatum ratione gravis nocementi, si id homo corpori suo advertenter adfert. Idem accidere potest in aliis similibus casibus, ac præsertim in Ebrietate, quæ est altera species Gulæ ut sic, & distincta à Comestatione; de qua proinde loquendo, fit

45. CONCL. IV. *Ebrietas* est excessus in potu inebriante, causâ voluptatis, donec usus rationis adimatur. Ita in re Doctores communiter. Dicitur, *donec usus rationis adimatur*. Siquidem malitia ebrietatis plenæ, & perfectæ, in eo consistit, quod quis tantum ob voluptatem, aut ingluviem, advertenter se privet usu rationis, & quidem violenter, ac modo innaturali rationem perturbando, seque privando proximam potestatem utendi ratione ad omnem subitam necessitatem.

46. Et hoc ultimum notanter additur, ad excludendum somnum: nam etiam dormiens, privatus existit usu rationis, sed modo naturali ab Auctore naturæ instituto, ad virium naturalium conservationem. Simulque dormiens non simpliciter existit privatus usu rationis; quia excitatus à somno, quocumque tandem tempore, mox habet proximam potestatem utendi ratione ad omnem necessitatem: hoc autem secus fit in plenè, ac perfectè ebrio, uti patet.

47. CONCL. V. *Ebrietas plena & perfecta*, qua prædicto modo usus rationis plenè sopitur, est ex genere suo peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio est: quia censetur gravis difformitas magnūque malum, abjectâ rationis potestate ad brutorum stoliditatem voluptatis causâ ultrò se abicere. Unde

Unde Ebrietas inter opera carnis, quæ excludunt à Regno cælo-
rum, meritò connumeratur *cit. cap. 5. ad Galatas.*

48. Dicitur, *Ebrietas plena & perfecta.* Nam si quis post potum
adhuc discernere possit inter bonum & malum, licet non nihil
phantasia turbata sit, aut sequatur vomitus, lingua tñbet, pedes
vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur,
nondum est plena ebrietas; ideòque tantum peccatum venia-
le, quamvis ex gravioribus, si deliberatè sit commissum. *Leslius*
lib. 4. de just. & jure, c. 3. n. 30. Bonacina disp. ult. in Decalogum, q. 1.
punit. 1. n. 4. & alii: qui simul pro signo Ebrietatis ponunt, si quis
remulentus non advertat, quid agat, & bonum à malo non discer-
nat; adeòque sequenti die non meminerit, quid pridè fecerit, di-
xerit, aut qua ratione domum venerit, &c. cum aliastalium ritè
meminisse soleat.

Signa plenæ
ebrietatis,
quæ?

49. Cæterùm allata Conclusio intelligenda est, dummodò
ejusmodi ebrietas sit voluntaria. Et hoc fit, quando quis ebrie-
tatem intendit directè, vel saltem indirectè, nempe tantum bi-
bendo, quantum potest, non curans, an sequatur ebrietas, nec
ne; vel quando quis advertit se inebriandum, si pergat potare,
& nihilominus non desistit. Quòd si quis non præviderit peri-
culum ebrietatis (prout accidit in ebrietate Noè, *Gen. 9.* & igno-
rans fortitudinem potùs, vino circumventus fuit, aut in auram
exiens vento turbatus, nec hoc prævidit, culpâ vacat, saltem
mortalis.

Quando
conferatur
ebrietas vo-
luntaria, sic-
que peccatū
mortale?

50. Insuper Conclusio posita duntaxat procedit, si ebrietas
fiat causâ voluptatis. Nam non esse peccatum inebriare se ex
præscripto Medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit in
casu quopiam extraordinario, tenent Sylvester, Cajetanus, Tole-
tus, Layman, & alij. Siquidem malicia ebrietatis in eo consistit,
quòd quis sine justa & gravi causa, tantum ob voluptatem, adeò
se ingurgitet, donec ulu rationis privetur, ut notat *Mairius disp.*
15. Theol. Moral. n. 147. In casu autem posito adest justa causa repa-
randæ sanitatis. Et ob eandem rationem non esse peccatum, si
quis cogatur bibere intento ense, alioquin interficiendus, tenent
Leslius, Azorius, Reginaldus, & alij.

Inebriare se
causâ recu-
perandæ sa-
nitatis, vel
tuendæ vi-
tæ, non est
peccatum,

51. Quæres incidentaliter, an comedentes, & bibentes ob
solam voluptatem captandam, peccent venialiter? Ad hoc o-
lim multi Doctores responderunt negativè: verùm eorum sen-
tentia amplius teneri non potest, cum sit novissimè rejecta ab
Innocentio X. qui inter alias etiam sequentem Propositionem,
Innocentio X. qui inter alias etiam sequentem Propositionem,

Comeden-
tes, & bi-
bentes ob
solam volu-
ptatem, an
peccent?

ordine 8. damnavit: *Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obstat valetudini: quia licite potest appetitus naturalibus suis actibus frui.* Ubi tamen bene notandum ly, *ob solam voluptatem*: nam si quidem sentiatur voluptas, verumtamen ob hanc solam quis non comedat, vel bibat, sed ad conservandam valetudinem, aut restaurandas vires, peccatum nullum committitur; cum hic sit finis à natura intentus moderatæ comestionis.

Gula est peccatum capitale, cuius quinque sunt filii, nimirum

52. **CONCL. VI.** Gula merito inter Peccata Capitalia connumeratur, eò quòd sit mater plurium vitiolorum, prout nimium probat, (prò dolor!) ipsa experientia: præcipuè autem, teste S. Gregorio *cit. cap. 31.* quinque infælices gignit Filias, quæ sunt, Hebetudo mentis, Immoderata læticia, Multiloquium, Scurrilitas, & Spurcicia.

Hebetudo mentis.

53. *Hebetudo mentis*, seu Stupiditas consistit in eo, quòd non possit quis orare; aut alia huiusmodi præstare. Hæc fit mortalis tunc, quando quis inordinatè bibendo, vel comedendo, voluntariè redditur ineptus ad intelligenda vel præstanda ea, quæ ad salutem sunt necessaria, vel ad quæ ex officio, aut aliàs sub gravi peccato quis tenetur.

Immoderata læticia.

54. *Immoderata*, seu inepta læticia, hoc loco non quamvis inordinatam denotat læticiam, qualis omne peccatum comitari solet; sed eam præcipuè, quæ movet ad cantiones obscenas, actus turpes, saltus vel choreas inhonestas, &c. Et huiusmodi immoderata læticia fit mortale peccatum, quando est inductiva ad consensum aut delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur.

Multiloquium.

55. Per *Multiloquium* peccatur juxta illud Proverb. 10. *In multiloquio non deerit peccatum.* Et quidem tunc peccat quis mortaliter per Multiloquium, quando illo utitur in gravem irreverentiam Dei, aut in tantum eo delectatur, ut paratus sit illud præferre impletioni alicujus præcepti sub culpa mortali obligantis: alioquin verò, ac ex genere suo, est peccatum veniale.

Scurrilitas: & quomodo hæc differat à Stultiloquio,

56. *Scurrilitas* idem est, ac jocularitas quædam, proveniens ex defectu rationis, quæ sicut non potest cohibere verba, ita non potest cohibere exteriores gestus. De hac, sicut & de Stultiloquio, fit mentio *Ephes. cap. 5.* ubi etiam Scurrilitas apertè secernitur à Stultiloquio, dum dicitur: *Aut turpitudine, aut stultiloquio, aut scurrilitate, quæ ad rem non pertinet.* Differt autem Scurrilitas à Stultilo-

quilo-

tiloquio, quòd Scurrilitas dicitur. quandam inhonestatem in verbis & gestibus, v. g. Scurrilia dicere, canere, vel alia hujusmodi adrisum excitandum agere. *Multiloquium* verò consistit in superfluitate verborum: quæ si proferantur absq; recta ratione, seu iudicio intellectus, *Scurrilitas* erit. Porro Scurrilitas per se, & secluso scandalo, est peccatum veniale: foret tamen mortale, si fieret causâ delectationis veneræ.

57. *Spurcicia* tandem seu *Immunditia*, attenditur secundum inordinatam emissionem quarumcunque superfluitatum, specialiter verò quantum ad emissionem seminis: & hæc si voluntaria sit, est peccatum mortale. Tantum autem cibi vel potus capere, ut vomitus sequatur, si usus rationis non adimatur, per se loquendo non videtur peccatum mortale; ut notat communior, & probabilior Doctorum.

QUÆSTIO VII.

De Acedia, & Filiabus ejus.

58. **C**ONCL. I. Acedia generatim denotat incuriam, negligentiam, & pigritiam quandam: in proposito autem, & prout est septimum peccatum Capitale, *Acedia* est fastidium rerum spiritualium. Unde directè repugnat effectui Charitatis, qui est, gaudere de bono spirituali.

59. Porro Acedia sumitur dupliciter; Primò generaliter, pro omni ratio, & corpore animi, bona facere negligentis: hoc modo Acedia non habet rationem specialem vitij, quia omne vitium refugit spirituale bonum virtutis oppositæ; ut patet in luxurioso, & guloso, quorum prior tristatur de bono Continentiæ, posterior de bono Abstinentiæ, illudque refugit, prout est laboriosum, aut corpori molestum, vel delectationis ejus impeditivum.

60. Secundò Acedia sumitur specialiter, seu prout est speciale vitium; & consistit in tristitia de bono Divino, de quo alioquin Charitas gaudet: & hoc modo Acedia ex se, ac genere suo, est peccatum mortale, quia directè repugnat Charitati DEI. Priori autem modo, seu generaliter sumpta Acedia, tunc demum est peccatum mortale, cum propter eam committitur opus prohibitum, vel omittitur opus præceptum sub mortali.

61. CONCL.

Acedia re-
ctè ponitur
inter vitia
capitalia.

61. CONCL. II. Acedia, prout est tristitia de spirituali bo-
no Divino, ac speciale vitium. rectè à S. Gregorio *lib. 31. Moral. cap.*
31. inter Vicia Capitalia numeratur, utpote cum plura alia vitia
orientur ex ea secundum rationem causæ finalis. Nam sicut ho-
mines multa operantur propter delectationem, tum ut ipsam
consequantur, tum quia ex ejus impetu ad aliquid agendum per-
moventur; ita etiam propter tristitiam multa operantur, vel ut
ipsam evitent, vel quia ejus pondere in aliqua mala agenda pro-
rumpunt.

Acediæ filia
sunt sex,
nempe

62. CONCL. III. Filia Acediæ merito sex enumerantur à
S. Gregorio *loc. cit.* & aliis, quæ sunt Malitia, Rancor, Pusillani-
mitas, Desperatio, Torpor circa præcepta, ac Evagatio mentis
circa ipsa.

Malitia,

63. *Malitia* non sumitur hîc, prout est genus omnium vi-
tiorum; sed accipitur specialiter pro ea malitia, qua quis odio
habet bona spiritualia, & vellet ea non esse; aut qua ipsum pœ-
nitet bene fecisse, vel implevisse id, ad quod tenebatur; aut qua
contemnit Dei beneficia, v. g. desiderando, se non fuisse natum,
aut non agnovisse Christum, &c. Est autem malitia sic sumpta
ex genere suo mortale peccatum.

Rancor.

64. *Rancor* etiam non accipitur hîc communiter pro odio;
sed pro quadam indignatione contra eos, qui ad spiritualia bona
inducunt.

Pusillani-
mitas.

65. *Pusillanimitas* est respectu consiliorum, qua nimirum ho-
mo Divina consilia, quæ perfectionis sunt, exequi non audet ex
mero animi timore: utputa, si quis à jeuniis, Religione, & hujus-
modi virtutum actibus se subtrahit, ex timore deficiendi. Et hæc
ex genere suo est veniale peccatum, nisi ratione voti, aut alia de
causa quis sit obligatus ad talia bona opera exequenda.

Desperatio.

66. *Desperatio*, intellige, consequendæ æternæ beatitudinis,
est peccatum mortale, quando cum consensu rationis pleno fit,
ut est certum.

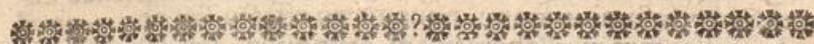
Torpor, &

67. *Torpor* est circa præcepta, quando scilicet homo negli-
git & omittit facere ea, quæ sunt ex præcepto facienda. Alij ve-
rò per Torporem intelligunt eum, cum bona opera non fiunt
cum debito fervore.

Evagatio
mentis.
Huc spe-
ctat Curio-
sitas.

68. Tandem *Evagatio mentis* est, qua quis in exercitio ope-
rum spiritualium evagatur circa illicita, aut saltem impertinen-
tia. Et hæc si fiat per cogitationem, diffundentem se ad cogni-
tionem imperinentium, dicitur *Christofus*: si verò per locutio-
nem,

nem, dicitur *Verbositas*: & si per inquietudinem corporis, quando scilicet aliquis per inordinatos membrorum motus vagacitatem indicat mentis, tunc dicitur *Inquietudo*. verbositas,
&
Inquietudo.

TRACTATUS IV. DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

1. **I**ustitia Christiana generatim duo involvit, fugam scilicet peccatorum, & actionem bonorum operum; juxta quod dicitur Psalm. 36. *Declina a malo, & fac bonum*. Et Isaia. cap. 1. *Quiescite agere perverse, discite bene facere*. Quia igitur præcedente Tractatu visum est de Peccatis, superest, ut perspectâ peccatorum malitiâ, Virtutum excellentia, decor, & natura declaretur; atque earum in primis, quæ cæteras antecellunt, uti sunt Virtutes Theologicæ, sic dictæ, quia DEUM pro suo immediato objecto respiciunt. Porro Tractatus de Virtutibus Theologicis celebris est, atque ob sui utilitatem, simul ac necessitatem, non solum in Theologia speculativa, sed etiam Morali communiter examinatur. Iustitia
Christiana
involvit
duo, quæ?

DISTINCTIO I.

De Virtutibus Theologicis generatim.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit tum Virtus ut sic, tum Theologica?

2. **P**ro clariori resolutione præmittendum, quod nomen Virtutis latissimè spectatum varias habeat significaciones. Et in primis quandoque Virtus accipitur pro qua. Virtutis no-
men variè
accipitur.

Y cun.